

CYNGOR SIR YNYS MÔN

CYFARFOD:	Cyngor Sir
DYDDIAD:	23 Mai 2017 (11am)
TEITL:	Adroddiad Blynyddol Cadeirydd y Pwyllgor Safonau
ADRODDIAD GAN:	Michael Wilson, Cadeirydd y Pwyllgor Safonau ac Aelod Annibynnol o'r Cyngor
PWRPAS YR ADRODDIAD:	Adrodd ar weithgareddau'r Pwyllgor Safonau yn 2016/17 a sicrhau cymeradwyaeth y Cyngor ar gyfer Rhaglen y Pwyllgor ar gyfer 2017/18.
SWYDDOG CYSWLLT:	Lynn Ball, Pennaeth Swyddogaeth (Busnes y Cyngor) / Swyddog Monitro (est 2568)

Cyflwyniad

1. Mae'r Pwyllgor Safonau yn bwyllgor statudol sy'n cynnwys 9 aelod (2 Gyngorydd Sir, 5 Aelod Annibynnol a 2 aelod Cyngor Cymuned).
2. Ar hyn o bryd, mae swydd wag achlysurol ar gyfer aelod annibynnol o'r Pwyllgor Safonau. Bydd y swydd wag yn cael ei llenwi drwy broses agored a chystadleuol ac fe gyflawnir y broses honno gan Banel Dethol Pwyllgor Safonau'r Cyngor. Bydd tymor y pedwar aelod annibynnol arall yn dod i ben ar 17 Rhagfyr, 2019.
3. Mae gan y Pwyllgor Safonau'r rolau a'r swyddogaethau canlynol (ymysg eraill) mewn perthynas â Chynghorwyr Sir a Chynghorwyr Tref/Cymuned:-
 - (a) hyrwyddo a chynnal safonau uchel o ymddygiad gan Gyngorwyr;
 - (b) cynorthwyo Cyngorwyr i lynu wrth eu Cod Ymddygiad;
 - (c) cynghori, hyfforddi neu drefnu hyfforddiant i Gyngorwyr;
 - (d) ystyried ceisiadau ar gyfer caniatâd arbennig;
 - (e) delio ag unrhyw atgyfeiriadau gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC), neu Banel Dyfarnu Cymru (sef y Pwyllgor Safonau cenedlaethol i bob pwrpas).

Cefndir

4. Yn ei gyfarfod ar 12 Mai, 2016 penderfynodd y Cyngor Sir gymeradwyo Rhaglen y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2016/17. Yn y Rhaglen wreiddiol, nodwyd meysydd gwaith arfaethedig, amserlen ac adnoddau. Mae'r ddogfen hon i'w gweld yn **ATODIAD A** o'r Adroddiad ac wedi'i diweddarau i gynnwys y gwaith sydd wedi'i wneud ers hynny er mwyn cyflawni'r amcanion a osodwyd yn wreiddiol.

5. Mae **ATODIAD B** o'r Adroddiad yn cynnwys Rhaglen y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2017/18, a gyflwynir ar gyfer cadarnhad y Cyngor.

6. **Sylwadau'r Cadeirydd**

Hoffai'r Cadeirydd ddiolch i'r Pwyllgor am y cyfraniadau diwyd drwy gydol y flwyddyn, cydnabod cymorth a chynghor y swyddog sy'n cynorthwyo'r Pwyllgor a diolch i Aelodau'r Cyngor Sir am eu parodrwydd i ymgysylltu â gwaith y Pwyllgor.

6.1 **Atgyfeiriadau Cod Ymddygiad**

Mewn perthynas â Chynghorwyr Sir, yn ystod 2016/17, dim ond dwy gŵyn a wnaed i'r OGCC o dan y Cod Ymddygiad ac ni chyfeiriwyd unrhyw gwynion gan y OGCC i'r Pwyllgor Safonau ar gyfer gwrandawriad.

Datblygodd y tueddiad cadarnhaol hwn drwy gydol oes y Cyngor diwethaf.

Ym marn y Pwyllgor Safonau, mae'r sefyllfa ffafriol hon i'w phriodoli i raddau helaeth i hunan-reoleiddio gan Aelodau a grwpiau gwleidyddol. Ble'n bosibl, a ble'n briodol, byddai'r Pwyllgor Safonau yn awgrymu'r dull hwn i'r Cyngor newydd.

Mae Aelodau hefyd yn cael eu hatgoffa bod Protocol Datrysiad Lleol gwirfoddol ac anffurfiol hefyd yn bodoli, a allai ddatrys materion yn gyflymach ac yn fwy effeithiol na chyflwyno cwyn i'r OGCC, mewn amgylchiadau lle mae anghydfod yn codi rhwng Aelodau.

Gwaetha'r modd, cafwyd 12 o gwynion yn erbyn Cynghorwyr Tref a Chymuned yn ystod 2016/17; er na chafodd yr un ohonynt eu cyfeirio gan yr OGCC ar gyfer gwrandawriad ffurfiol gan y Pwyllgor Safonau.

Mae'r OGCC wedi ei gwneud yn glir, er nad oes gofyniad cyfreithiol, y disgwylir i'r Cynghorau Tref a Chymuned gymryd yr holl gamau rhesymol posibl i geisio datrys materion mewnol drwy eu trefniadau datrysiad lleol eu hunain. Mae'r Pwyllgor Safonau yn cefnogi'r agwedd hon yn gryf, ble bo hynny'n briodol. Ni ddylid ond cyfeirio achosion neu gwynion difrifol gan y cyhoedd i'r OGCC.

Yn ystod y flwyddyn, mae'r OGCC wedi mynegi bwriad i ganolbwyntio adnoddau cyfyngedig ar y materion mwyaf difrifol yn unig, lle mae o'r farn bod diddordeb cyhoeddus mewn cynnal ymchwiliad.

6.2 **Caniatâd Arbennig**

Cylchredodd y Pwyllgor Safonau gyngor pellach i Aelodau am ganiatadau arbennig ar 31 Ionawr 2017 a chafodd hyn ei grybwyll eto yn yr hyfforddiant ar 18 Mai 2017.

Fel y bydd Aelodau yn ymwybodol, gall y Pwyllgor Safonau ryddhau caniatadau arbennig mewn amgylchiadau penodol a ddiffinnir gan statud, lle na fyddai'r Aelod fel arall yn gallu cymryd rhan mewn trafodaeth neu benderfyniad o ganlyniad i ddiddordeb personol (neu ddiddordeb sy'n rhagfarnu). Gall y Pwyllgor Safonau fod mewn sefyllfa ar adegau i fynd y tu draw i'r diddordeb hwnnw sy'n rhagfarnu os bydd amodau penodol yn cael eu bodloni.

Mae'r Rheoliadau Caniatâd Arbennig yn berthnasol i Gynghorwyr Sir a Thref a Chymuned ac argymhellir eu bod i gyd yn ystyried a yw cais o'r fath yn briodol mewn rhai amgylchiadau.

6.3 Datblygiad Personol

Mae'r Pwyllgor Safonau yn argymhell bod yr holl Aelodau, ac yn enwedig Aelodau sydd newydd eu hethol, yn cymryd rhan yn y Rhaglen Hyfforddiant a Datblygu a gynigir gan y Cyngor Sir; yn enwedig yn ystod blwyddyn gyntaf y Cyngor newydd ac mewn meysydd arbenigol fel cynllunio, gwasanaethau cymdeithasol ac ati.

6.4 Tair Cofrestr o Ddiddordeb

Bydd Cynghorwyr Sir yn gwybod bod angen iddynt gydymffurfio â'r tri chategori cofrestru (cyn-cofrestru / cyfarfodydd / anrhegion a lletygarwch).

Yn y blynyddoedd diwethaf, mae'r Pwyllgor Safonau wedi ymgymryd ag adolygiad blynyddol o'r tair cofrestr ond yn y 12 mis diwethaf canolbwyntiwyd ar gynnal sampl ar hap o'r un gofrestr o ddiddordebau a gedwir gan y Cynghorau Tref a Chymuned yn unig. Gwnaed hyn gyda'r bwriad o gyflwyno argymhellion i'r Cynghorau Tref a Chymuned yn barod ar gyfer eu tymor newydd ym Mai 2017. Cyhoeddwyd canfyddiadau generig yr adolygiad hwnnw ar 7 Ebrill 2017 ac mae copi ynghlwm fel **ATODIAD C**.

Bydd nifer o Gynghorwyr Sir yn eistedd ar y Cynghorau Tref a Chymuned hefyd neu'n gweithredu fel "cyswllt" rhwng y Cyngor Sir a'u Cynghorau Tref a Chymuned a gofynnir iddynt hyrwyddo ac annog argymhellion **ATODIAD C** gyda'u Cynghorwyr Tref a Chymuned.

Tuag at ddiwedd 2017/18, bwriad y Pwyllgor Safonau fydd adolygu'r tair cofrestr o ddiddordebau'r Cynghorwyr Sir gyda'r bwriad o gysylltu â Chynghorwyr unigol os bydd angen trafod neu gadarnhau unrhyw fater ac yn dilyn hynny fe gyhoeddir cyngor cyffredinol neu argymhellion (os bydd unrhyw beth yn codi).

6.5 Nodiadau Briffio

Cyfeirir Aelodau at y nodiadau briffio a gyhoeddwyd gan y Pwyllgor Safonau yn ystod 2016/17 sef:-

- [Nodyn Briffio ar y newidiadau statudol i'r Cod Ymddygiad a'r Canllawiau diwygiedig ar gyfer Cynghorwyr](#)
- [Nodyn Briffio ar Ganiatâd Arbennig ar gyfer Cynghorwyr Sir](#)
- [Nodyn Briffio i Gynghorwyr Sir ar Ddiddordebau Personol a Diddordebau sy'n Rhagfarnu](#)
- [Nodyn Briffio i Gynghorwyr Sir ar Ddiddordebau Personol a Diddordebau sy'n Rhagfarnu fel Llywodraethwyr Ysgolion](#)

6.6 Fforwm Pwyllgor Safonau

Yn ystod 2016/17 cynhaliodd Cyngor sir Ynys Môn unwaith eto gyfarfod gyda'r OGCC fel rhan o gyfarfod y Fforwm Rhanbarthol.. Cafwyd sesiwn cwestiwn ac ateb hir er mwyn datrys unrhyw faterion penodol a oedd yn achosi pryder. Cafodd y cwestiynau a'r atebion llawn eu cylchredeg i Aelodau ar 28 Mawrth 2017.

I gloi, hoffai'r Pwyllgor Safonau longyfarch yr holl Gynghorwyr newydd a'r holl Gynghorwyr sy'n dychwelyd a dymuniadau gorau i chi yn eich rolau perthnasol. Edrychwn ymlaen at berthynas waith gadarnhaol a pharhad o'r parch rhwng y naill ochr a'r llall sydd wedi datblygu dros y pedair blynedd diwethaf.

ARGYMHELLIAD:-

1. Nodi'r Rhaglen a gyflwynwyd gan y Pwyllgor Safonau rhwng Ebrill 2016 a Mai 2017 yn **ATODIAD A.**
2. Cymeradwyo Rhaglen Waith y Pwyllgor Safonau ar gyfer 2017/18 fel a amlinellir yn **ATODIAD B.**

ATODIAD B

RHAGLEN WAITH Y PWYLLGOR SAFONAU – MAI 2016 I EBRILL 2017

		AMSERLEN	ADNODDAU	STATWS AR DDIWEDD Y FLWYDDYN
1.	Cynnal gwrandawiadau i achosion honedig o dorri'r Côd Ymddygiad i Aelodau yn dilyn eu cyfeirio gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC)	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd y derbynnir atgyfeiriadau ac yn unol â'r dangosydd perfformiad 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> Dim cyfeiriadau
2.	Cynnal gwrandawiadau i geisiadau am Ganiatâd Arbennig	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd y derbynnir atgyfeiriadau ac yn unol â'r dangosydd perfformiad 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> Dim ceisiadau
3.	Cyflawni swyddogaeth ymgynghorol mewn perthynas â materion sy'n codi dan Brothocol Datrysiaid Lleol y Cyngor	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd y derbynnir cais 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> Dim ceisiadau
4.	Goruchwylio hyfforddiant a datblygiad ar y Côd Ymddygiad i Aelodau yn unol â pharagraff 2.6 y Côd; gan ganolbwyntio ar baratoi ar gyfer aelodau newydd ym mis Mai 2017	<ul style="list-style-type: none"> Yn barod ar gyfer Mai 2017 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro Rheolwr Datblygu Adnoddau Dynol Pennaeth Gwasanaethau Democrataidd 	
	<ul style="list-style-type: none"> Cynghorau Tref 			<ul style="list-style-type: none"> 16.05.2016 – darparwyd hyfforddiant gan y Swyddog Monitro a'r Pwyllgor Mynychwyd y Fforwm Cyswllt gyda Chynghorau Tref a Chymuned ar

				<p>24.11.2016 i adrodd/cynghori ar:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mabwysiadu Côt Ymddygiad diwygiedig 2. Canllawiau diwygiedig yr Ombwdsmon ar y Côt Ymddygiad 3. Y gofynion i gynnal Cofrestr o Ddiddordebau'r Cynghorau Tref a Chymuned 4. Adolygiad o Gofrestr Ddiddordebau'r Cynghorau Tref a Chymuned 5. Cyflwyniad OGCC i Fforwm Pwyllgorau Safonau Gogledd Cymru 6. Penderfyniadau Panel Dyfarnu Cymru
	<ul style="list-style-type: none"> • Paratoi ar gyfer y Cyngor Sir newydd ym mis Mai 2017 			<ul style="list-style-type: none"> • Cytunwyd ar Raglen gan y Pwyllgor Safonau ar 14.09.2016 • Rhaglen hyfforddi wedi cael ei chymeradwyo a'i chyhoeddi ar gyfer aelodau
5.	Adolygu sampl o'r Cofrestrau o Ddiddordebau'r Aelodau fel y cânt eu cadw gan y cynghorau tref a chymuned gan roddi unrhyw gyngor a chanllawiau angenrheidiol wedi hynny.	<ul style="list-style-type: none"> • Erbyn diwedd Ebrill 2017 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> • Cynhaliwyd adolygiadau rhwng 18.10.2016 a 22.02.2017 • Anfonwyd llythyrau unigol at bob Cyngor yn dilyn eu hadolygiadau • Cyhoeddwyd Adroddiad Cyffredinol a'i rannu gyda Chlercod y Cynghorau Tref/Cymuned ar 7.4.2017 (Ynglwm)
6.	Cyflawni rôl corff yr ymgynghorir ag ef mewn perthynas ag unrhyw newidiadau arfaethedig i'r Cyfansoddiad sy'n berthnasol i rôl y Pwyllgor Safonau yn enwedig lle gallai newidiadau arfaethedig o'r fath	<ul style="list-style-type: none"> • Fel a phryd y bydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> • Dim cyfeiriadau

	ragfarnu mewn modd anghymesur, hawliau neu ddiddordebau unrhyw grŵp lleiafrifol.			
7.	Cyflawni rôl corff yr ymgynghorir ag ef mewn perthynas ag unrhyw newidiadau deddfwriaethol/polisi arfaethedig sy'n berthnasol i faes cyfrifoldeb y Pwyllgor Safonau.	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd y bydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> Mai 2016 – cynghori Cynghorwyr Tref/Cymuned ar y Côt Ymddygiad diwygiedig 21.07.2016 – Fideo i'r Cynghorau Tref/Cymuned 06.01.2017* - Nodyn Briffio ar newidiadau statudol i'r Côt Ymddygiad a Chanllawiau diwygiedig i Gynghorwyr Sir 06.01.2017 – Nodyn Briffio ar newidiadau statudol i'r Côt Ymddygiad a Chanllawiau diwygiedig ar gyfer Cynghorwyr Tref a Chymuned 31.01.2017* - Nodyn Briffio ar Ganiatâd Arbennig i Gynghorwyr Sir 06.03.2017 – Nodyn Briffio ar Ganiatâd Arbennig i Gynghorwyr Tref a Chymuned 14.03.2017* - Nodyn Briffio i Gynghorwyr Sir ar Ddiddordebau Personol a Diddordebau sy'n Rhagfarnu 27.03.2017 - Nodyn Briffio i Gynghorwyr Tref a Chymuned ar Ddiddordebau Personol a Diddordebau sy'n Rhagfarnu 22.03.2017* - Nodyn Briffio i Gynghorwyr Sir ar Ddiddordebau Personol a Diddordebau sy'n Rhagfarnu fel Llywodraethwyr Ysgol Rhoi cyngor i Gynghorau Tref a Chymuned ar y gofynion statudol mewn perthynas â Gwefannau

				<ul style="list-style-type: none"> Panel Dethol y Pwyllgor Safonau i benodi Aelod annibynnol newydd <p>*Ar gael fel linc</p>
8.	Gwneud unrhyw argymhellion i'r Cyngor ar gyfer gwella'r meysydd gwaith hynny sy'n berthnasol i'r Pwyllgor Safonau.	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd y bydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> 12.05.2016 – argymell gostyngiad yn nifer y cyfarfodydd arferol o'r Pwyllgor Safonau – cymeradwywyd gan y Cyngor a diwygiwyd y Cyfansoddiad 04.04.2017 – cyhoeddi Cyfansoddiad diwygiedig ar gyfer y Pwyllgor Safonau 24.03.2017 – cyhoeddi crynodeb o'r Cynllun Dirprwyo 24.04.2017 – cyhoeddi crynodeb o'r "Pwyllgorau a Phanelau Sefydlog"
9.	Cadeirydd y Pwyllgor Safonau i gyflwyno adroddiad blynyddol i'r Cyngor yn amlinellu gwaith y pwyllgor yn ystod y flwyddyn flaenorol.	<ul style="list-style-type: none"> Mai 2017 	<ul style="list-style-type: none"> Cadeirydd 	<ul style="list-style-type: none"> 23.05.2017
10.	Sicrhau fod gwybodaeth a sgiliau'r Pwyllgor Safonau'n cael eu datblygu a'u diweddarau drwy:	<ul style="list-style-type: none"> Fel a phryd y bydd angen yn amodol ar gapasiti 	<ul style="list-style-type: none"> Swyddog Monitro 	
	<ul style="list-style-type: none"> Adolygu'n rheolaidd achosion y penderfynwyd arnynt gan: <ul style="list-style-type: none"> awdurdodau perthnasol eraill Panel Dyfarnu Cymru 			<ul style="list-style-type: none"> Gwnaed hyn ar 14.09.2016 a 08.03.2017. Cyhoeddwyd ar gyfer Cynghorwyr Sir ar 30.09.2016 a 09.03.2017 ac i Gynghorwyr Tref a Chymuned ar 09.03.2017.
	<ul style="list-style-type: none"> Cymryd rhan a gwneud cyfraniad yn Fforwm 			<ul style="list-style-type: none"> 17.10.2016 – Trefnwyd y Fforwm gan CSYM ac roedd OGCC yn bresennol.

	Pwyllgorau Safonau Gogledd Cymru			<p>Cylchredwyd y cwestiynau i'r OGCC a'r atebion iddynt i aelodau'r Cyngor Sir ar 28.03.2017</p> <ul style="list-style-type: none"> • 10.04.2017 – Cyfarfod y Fforwm. Eitemau ar y Rhaglen:- • Model o Brotocol Datrys Anghydfodau'n Lleol ar gyfer Chynghorau Dinas, Tref a Chymuned • Sesiwn Gynefino a Hyfforddiant i Aelodau newydd ar faterion moesegol • Gwefannau ar gyfer Cynghorau Tref a Chymuned • Defnyddio Pwyllgorau Safonau awdurdodau cyfagos ar gyfer gwrandawiadau'n ymwneud â gwrthdrawiadau mewnol
	- Cymryd rhan a gwneud cyfraniad yng Nghynhadledd Pwyllgorau Safonau Cymru Gyfan			<ul style="list-style-type: none"> • Dim Cynhadledd yn ystod 2016/17 Wedi'i rhaglennu ar gyfer 2017/18
	<ul style="list-style-type: none"> - I'w adolygu dan gynllun adolygu perfformiad yn debyg i hwnnw a ddefnyddir gan yr aelodau etholedig - 			<ul style="list-style-type: none"> • Cynhaliodd y Cadeirydd Adolygiad Datblygiad Personol gyda'r Swyddog Monitro ar 11.08.2017 ac adolygodd yr aelodau annibynnol yn dilyn hynny • I'w gynnal pob dwy flynedd

11.	<p>Monitro cynnydd o ran cwynion am Aelodau a gafodd eu cyflwyno i OGCC a dadansoddi'n flynyddol y wybodaeth ynglŷn â'r cwynion sy'n berthnasol i Gyngor Sir Ynys Môn er mwyn nodi unrhyw dueddiadau neu faterion sy'n peri pryder neu sy'n dangos fod angen hyfforddiant.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Yn flynyddol os bydd y data'n caniatáu 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> • Adroddiad i'r Pwyllgor Safonau ar 14.09.2016 a 08.03.2016 • Penderfyniad y dylid cylchredeg y matrices cwynion yn chwarterol, drwy e-bost os nad oes cyfarfod o'r pwyllgor. Y matrices wrthi'n cael ei drafod gyda OGCC. • Adroddiad ar unrhyw dueddiadau diweddar i'w baratoi erbyn Medi 2017 a'i ystyried gan y Pwyllgor Safonau gyda golwg ar dargedu unrhyw anghenion hyfforddiant penodol
12.	<p>Cynnal cyswllt gydag Arweinyddion Grwpiau drwy gyfrwng cyfarfodydd anffurfiol rheolaidd er mwyn trafod materion sydd o bryder/diddordeb cyffredin.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Fel a phryd y bydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> • Y Cadeirydd 	<ul style="list-style-type: none"> • 22.09.2016
13.	<p>Adroddiad ar ddangosyddion perfformiad chwarterol</p> <ul style="list-style-type: none"> • Y berthynas rhwng Aelodau a Grwpiau Gwleidyddol • Effeithiolrwydd Pwyllgor Safonau'r Cyngor • Safonau ymddygiad Aelodau 	<ul style="list-style-type: none"> • Yn chwarterol 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	<ul style="list-style-type: none"> • Adroddiad chwarterol

ATODIAD B**RHAGLEN WAITH Y PWYLLGOR SAFONAU – MAI 2017 I EBRILL 2016**

		AMSERLEN	ADNODDAU	STATWS AR DDIWEDD Y FLWYDDYN
1.	Cynnal gwrandawiadau i achosion honedig o dorri'r Côd Ymddygiad igan Gynghorwyr Sir a Chynghorwyr Tref a Chymuned yn dilyn eu cyfeirio gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru (OGCC)	<ul style="list-style-type: none">• Fel a phryd y derbynnir atgyfeiriadau ac yn unol â'r dangosydd perfformiad	<ul style="list-style-type: none">• Swyddog Monitro	
2.	Cynnal gwrandawiadau i geisiadau am Ganiatâd Arbennig gan Gynghorwyr Sir a chan Gynghorwyr Tref / Cymuned	<ul style="list-style-type: none">• Fel a phryd y derbynnir atgyfeiriadau ac yn unol â'r dangosydd perfformiad	<ul style="list-style-type: none">• Swyddog Monitro	
3.	Cyflawni swyddogaeth ymgynghorol mewn perthynas â materion sy'n codi dan Brotocol Datrysiaid Lleol y Cyngor	<ul style="list-style-type: none">• Fel a phryd y derbynnir cais	<ul style="list-style-type: none">• Swyddog Monitro	
4.	Goruchwyllo hyfforddiant a datblygiad ar y Côd Ymddygiad i Aelodau yn unol â pharagraff 2.6 y Côd.	<ul style="list-style-type: none">• Yn barod ar gyfer Mai 2018	<ul style="list-style-type: none">• Swyddog Monitro	
5.	Adolygu'r tair gofrestr o Ddiddordebau Aelodau gan ddarparu unrhyw gyngor neu ganllawiau angenrheidiol yn dilyn hynny.	<ul style="list-style-type: none">• Erbyn diwedd Ebrill 2018	<ul style="list-style-type: none">• Swyddog Monitro	

6.	Cyflawni rôl corff yr ymgynghorir ag ef mewn perthynas ag unrhyw newidiadau arfaethedig i'r Cyfansoddiad sy'n berthnasol i rôl y Pwyllgor Safonau yn enwedig lle gallai newidiadau arfaethedig o'r fath ragfarnu mewn modd anghymesur, hawliau neu ddiddordebau unrhyw grŵp lleiafrifol.	<ul style="list-style-type: none"> • Fel a phryd y bydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	
7.	Cyflawni rôl corff yr ymgynghorir ag ef mewn perthynas ag unrhyw newidiadau deddfwriaethol/polisi arfaethedig sy'n berthnasol i faes cyfrifoldeb y Pwyllgor Safonau.	<ul style="list-style-type: none"> • Fel a phryd y bydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	
8.	Gwneud unrhyw argymhellion i'r Cyngor ar gyfer gwella'r meysydd gwaith hynny sy'n berthnasol i'r Pwyllgor Safonau.	<ul style="list-style-type: none"> • Fel a phryd y bydd angen 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	
9.	Cadeirydd y Pwyllgor Safonau i gyflwyno adroddiad blynyddol i'r Cyngor yn amlinellu gwaith y pwyllgor yn ystod y flwyddyn flaenorol.	<ul style="list-style-type: none"> • Mai 2018 	<ul style="list-style-type: none"> • Cadeirydd 	
10.	Sicrhau fod gwybodaeth a sgiliau'r Pwyllgor Safonau'n cael eu datblygu a'u diweddarau drwy:		<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	
	<ul style="list-style-type: none"> - Adolygu'n rheolaidd achosion y penderfynwyd arnynt gan: <ul style="list-style-type: none"> o awdurdodau perthnasol eraill 	<ul style="list-style-type: none"> • Cyfarfod arferol y Pwyllgor 		

	o Panel Dyfarnu Cymru			
	- Cymryd rhan a gwneud cyfraniad yn Fforwm Pwyllgorau Safonau Gogledd Cymru	• Dwywaith y flwyddyn		
	- Cymryd rhan a gwneud cyfraniad yng Nghynhadledd Pwyllgorau Safonau Cymru Gyfan	• Unwaith pob dwy flynedd – bydd angen gwneud hyn yn 2017/18		
	- I'w adolygu dan gynllun adolygu perfformiad yn debyg i hwnnw a ddefnyddir gan yr aelodau etholedig	• Unwaith pob dwy flynedd – bydd angen gwneud hyn yn 2018		
11.	Monitro cynnydd o ran cwynion am Aelodau a gafodd eu cyflwyno i OGCC a dadansoddi'n flynyddol y wybodaeth ynglŷn â'r cwynion sy'n berthnasol i Gyngor Sir Ynys Môn er mwyn nodi unrhyw dueddiadau neu faterion sy'n peri pryder neu sy'n dangos fod angen hyfforddiant.	• Yn chwarterol	• Swyddog Monitro •	
12.	Cynnal cyswllt gydag Arweinyddion Grwpiau er mwyn trafod materion sydd o bryder/diddordeb cyffredin.	• Fel a phryd y bydd angen	• Y Cadeirydd	
13.	Penodi aelod annibynnol newydd i'r Pwyllgor Safonau	• Cyn gynted ag sy'n bosibl	• Swyddog Monitro • Pwyllgor Safonau • Panel Dethol	

14.	Penodi dau aelod o'r Cynghorau Tref a chymuned i wasanaethu ar y Pwyllgor Safonau	<ul style="list-style-type: none"> • Yn dilyn yr etholiad ym Mai 2017 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	
13.	Adroddiad ar ddangosyddion perfformiad chwarterol fel mater o drefn: <ul style="list-style-type: none"> • Y berthynas rhwng Aelodau a Grwpiau Gwleidyddol • Effeithiolrwydd Pwyllgor Safonau'r Cyngor • Safonau ymddygiad Aelodau 	<ul style="list-style-type: none"> • Yn chwarterol 	<ul style="list-style-type: none"> • Swyddog Monitro 	

Medwen Jones

From: Medwen Jones
Sent: 07 April 2017 18:50
To: Aberffraw; Amlwch; Beaumaris; Bodedern; Bodffordd a Llanfachraeth; Bodorgan a Llangristiolus; Bryngwran; Cwm Cadnant a Llanfihangelesceifiog; Cylch-y-Garn Community Council; Holyhead Town Council; Llanbadrig; Llanddaniel Fab; Llanddona a Llangoed; Llanddyfnan; Llaneilian; Llanerchymedd; Llanfaelog; Llanfaethlu; Llanfair yn Neubwll; Llanfairpwll; Llangefni; Llanidan; Mechell; Menai Bridge; Moelfre; Penmynydd a Star; Pentraeth; Rhosybol; Rhosyr; Trearddur; Tref Alaw; Trewalchmai; Valley; 'Llanfair ME'
Cc: Marek W. Yaxley
Subject: Adolygiad y Pwyllgor Safonau - swyddogol / Review by Standards Committee - official (019456)
Attachments: 370631 - Adolygiad y Pwyllgor Safonau - Adroddiad.doc; 370321 - Local Government Model Code of Conduct - as amended from 1.04.2016 (Eng and Welsh).docm; 370319 - Nodyn briffio ar gyfer clerod cyngorau tref a chymuned.doc; 370362 - Canllawiau Statudol - Mynediad i Wybodaeth am Gyngorau Cymuned a Thref.pdf; 370317 - MEMBERS' DECLARATION OF INTEREST AT MEETINGS.doc; 368166 - Standards Committee Report - review of a sample of the TC CCs March 2017.doc; 370320 - Briefing Note for Clerks of town and community councils.doc; 370361 - Statutory Guidance - Access to Information on Community and Town councils.pdf; 370318 - MEMBERS' DECLARATION OF INTEREST AT MEETINGS.doc

Annwyl Glercod,

Yn ei gyfarfod ar 14 Medi 2016, penderfynodd y Pwyllgor Safonau gynnal adolygiad o gofrestrau diddordeb yr aelodau mewn sampl o'r Cyngorau Tref a Chymuned, er mwyn gwirio cydymffurfiaeth gyda'r Cod Ymddygiad. Penderfynwyd y byddai adroddiad cyffredinol yn cael ei gylchredeg i'r holl Gyngorau Tref a Chymuned a fyddai'n manylu ar y canfyddiadau a wnaed yn ystod yr ymarferiad hwn. Ymgais oedd y broses hon i geisio cynorthwyo'r Cyngorau Tref a Chymuned drwy rannu arfer dda ac amlygu materion cyffredin y mae angen eu gwella.

Mae'r adolygiad bellach wedi dod i ben ac mae'r Pwyllgor Safonau wedi paratoi'r **adroddiad atodol**. Nodwch, os gwelwch yn dda, mai arolwg cyffredinol a geir yma; ni chaiff unrhyw Gyngor ei enwi.

Allwch chi sicrhau fod yr adroddiad yma'n cael ei rannu efo'ch aelodau drwy ei gynnwys fel eitem ar y Rhaglen nesaf sydd ar gael gan y Cyngor, os gwelwch yn dda? Gofynnwn i chi hefyd anfon copi o Gofnodion y cyfarfod perthnasol, sy'n cadarnhau fod yr adroddiad wedi ei drafod, i mwjcs@ynysmon.gov.uk. Gofynnwn am eich ymatebion, yn ogystal â chopi o'r Cofnodion, erbyn **diwedd mis Gorffennaf 2017** os gwelwch yn dda. Bydd y mater yn cael ei drafod yng nghyfarfod ffurfiol nesaf y Pwyllgor Safonau ym mis Medi 2017.

Gobeithiwn y bydd yr atodiad o gymorth i'ch aelodau o ran eu hymrwymiaadau dan y Cod Ymddygiad.

Cofion,

Michael Wilson
Cadeirydd y Pwyllgor Safonau

Dear Clerks,

At its meeting on 14 September 2016, the Standards Committee decided to conduct a review of the register of members' interests in a sample of the Town and Community Councils, to ensure compliance with the Code of Conduct. It was decided that a general report would be distributed to all Town and Community Councils detailing the findings made following that exercise. This process was an attempt to assist all Town and Community Councils by way of sharing good practice and identifying matters which commonly need to be addressed.

The review has now been concluded and the Standards Committee has compiled the **attached report**. Please note that this is a general overview of the findings made; no individual Council is identified.

Please can you ensure that this report is shared with all members of your Council by including it as an item on the next available Council Agenda. We also ask that you please forward a copy of the Minutes of the relevant meeting, which confirm the report has been discussed, to mwjcs@ynysmon.gov.uk. We would ask for your responses, together with the copy Minutes, by the **end of July 2017** please. This matter will be discussed at the next formal meeting of the Standards Committee in September 2017.

We trust the attached assists your members in relation to their obligations under the Code of Conduct.

Regards,

Michael Wilson
Chairman of the Standards Committee

Document: CC-019456-MY/370839

Adroddiad Pwyllgor Safonau Cyngor Sir Ynys Môn ar Gofrestrau Diddordeb y Cyngorau Tref a Chymuned

Dyddiad paratoi'r adroddiad Mawrth 2017

A) CYFLWYNIAD A CHEFNDIR

Mae'r Pwyllgor Safonau yn ymrwymedig i gynorthwyo aelodau Cyngorau Tref a Chymuned mewn perthynas â'u cyfrifoldebau o dan y Côt Ymddygiad.

Yn ei gyfarfod ar 14 Medi 2016, penderfynodd y Pwyllgor Safonau gynnal adolygiad o Gofrestrau Diddordebau aelodau mewn sampl o'r Cyngorau Tref a Chymuned, er mwyn asesu a sicrhau cydymffurfiaeth â'r Côt Ymddygiad. Penderfynwyd y byddai adroddiad cyffredinol yn cael ei ddosbarthu i'r holl Gyngorau Tref a Chymuned yn rhoi manylion am ganlyniad yr ymarfer hwnnw.

Mae'r adolygiad bellach wedi'i gwblhau ac mae'r Pwyllgor Safonau wedi llunio'r adroddiad cyffredinol hwn, sydd wedi ei ddosbarthu i'r holl Gyngorau Tref a Chymuned. Nid oes yr un Cyngor yn cael ei enwi yn yr adroddiad hwn; anfonwyd llythyr personol at bob Cyngor a adolygwyd yn rhoi cyngor penodol. Mae'r adroddiad hwn yn cynnwys trosolwg cyffredinol o'r canfyddiadau a'r argymhellion.

B) SYLWADAU CYFFREDINOL

Yn gyntaf oll, hoffai'r Pwyllgor Safonau ddiolch i'r clerod, a'r aelodau, yn y Cyngorau Tref a Chymuned a adolygwyd am eu hamser a'u croeso. Ystyrir bod yr adolygiadau wedi bod yn ymarfer buddiol; yn gyffredinol 'roedd y Pwyllgor Safonau yn fodlon â'r canfyddiadau, gan iddo weld sawl arfer da. Fodd bynnag, nodwyd meysydd cyffredin a oedd yn achosi pryder ac mae'r rhain angen sylw. Mae'r Adroddiad hwn yn anelu at gynnwys y ddwy elfen hon, fel ei fod yn arweiniad defnyddiol i'r holl Gyngorau Tref a Chymuned ar yr hyn y mae nhw angen ei wneud.

C) DOGFENNAU / GWAITH PAPUR A ADOLYGWYD

Ym mhob Cyngor Tref / Cymuned a adolygwyd gofynnwyd i gael gweld y dogfennau canlynol a oedd yn dyddio'n ôl i fis Mai 2013:

- Cofrestr o Diddordebau Personol;
- Ffurflenni Datganiadau o Ddiddordeb a wnaed yng nghyfarfodydd y Cyngor;
- Rhaglen a Chofnodion ar gyfer y Cyngor a'i Is-bwyllgorau;
- Rhestr o enwau'r holl aelodau a chopi o'r ffurflen derbyn swydd gan bob aelod cyfredol, gan gynnwys yr ymgymeriad statudol i gydymffurfio â'r Côt Ymddygiad;
- Cofnod o hyfforddiant a roddwyd i aelodau.

CH) CANFYDDIADAU

- 1) Daeth y Gorchymyn Awdurdodau Lleol (Côt Ymddygiad Enghreifftiol) (Cymru) (Diwygiad) 2016 i rym ar 1af Ebrill 2016. Mae'n golygu bod Côt Ymddygiad diwygiedig wedi ei greu, ac mae'n ofynnol i bob Cyngor Tref a Chymuned fabwysiadu'r Côt diwygiedig hwn. Ar ôl ei fabwysiadu, mae'n rhaid cyhoeddi hysbyseb mewn un neu ragor

o bapurau newydd sy'n cylchredeg yn yr ardal leol ac anfon copi o'r Côt at Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru. Mae copi pellach o'r Côt Ymddygiad statudol wedi ei amgáu yn **Atodiad 1** er hwylustod.

Anfonwyd gohebiaeth ar y mater hwn at yr holl Gyngorau Tref a Chymuned gan y Pwyllgor Safonau ers mis Mai 2016, ac er bod y Pwyllgor Safonau yn falch yn gyffredinol â'r gwaith a wnaed gan Gyngorau Tref a Chymuned ar y mater hwn, mae'n parhau i fod yn awyddus i sicrhau bod yr holl Gyngorau'n cydymffurfio.

Gofynnir i bob Cyngor sicrhau bod y Côt diweddaraf (**Atodiad 1**) a'n Nodyn Briffio ar y gofynion statudol ar gyfer aelodau Cyngorau Tref a Chymuned ynghylch datgan diddordebau personol (**Atodiad 2**) yn cael eu dwyn i sylw eu haelodau yn dilyn etholiadau Mai 2017, yn unol â chais y Pwyllgor Safonau mewn e-bost at y Cyngorau Tref a Chymuned ar 22ain Mawrth 2017.

- 2) Ar ddechrau pob cyfnod yn y swydd mae'n ofynnol i bob aelod lofnodi ymgymeriad newydd i llynu wrth y Côt. O ystyried yr etholiadau lleol sydd i'w cynnal ym mis Mai 2017, atgoffir Cyngorau o'r gofyniad hwn, p'un a yw'r aelod yn cael ei ailethol ai peidio ac, yn wir, p'un a gynhaliwyd etholiad ai peidio ar gyfer y Cyngor Tref / Cymuned hwnnw.

Mae hyn yn rhywbeth a gafodd ei wneud yn yr holl Gyngorau Tref a Chymuned a adolygwyd. Fodd bynnag, rhaid gofalu hefyd y llofnodir yr ymgymeriad ym mhresenoldeb tyst (manylir ar statws y tyst yn adran 83 (3) Deddf Llywodraeth Leol 1972); fel arfer y clerch yw'r tyst, yn rhinwedd ei swydd fel swyddog priodol y Cyngor, ac mae drefn hon yn cydymffurfio.

- 3) Mae'r Pwyllgor Safonau yn pryderu nad yw aelodau rhai Cyngorau Tref a Chymuned, yn deall y gofyniad i ddatgan diddordebau personol a / neu diddordebau sy'n rhagfarnu pan fyddant yn codi. Mae'r gwendid hwn, ynghyd â diffyg unrhyw gofnod o hyfforddiant (a drafodir yn 8 isod) yn arwain y Pwyllgor Safonau i gredu fod yna ddiffyg dealltwriaeth ymysg rhai aelodau. Gall fod yn werth atgoffa aelodau: -

- Diddordeb personol yw un o'r rheini sydd wedi eu cynnwys yn y rhestr penodol yn y Côt Ymddygiad;
- Diddordeb sy'n rhagfarnu yw diddordeb personol y byddai arsylwr gwrthrychol yn ystyried ei fod mor arwyddocaol ei fod yn debygol o effeithio'n andwyol ar allu aelod i wneud penderfyniad er budd y cyhoedd;
- Mae'r gwahaniaeth yn bwysig oherwydd bod gan aelodau hawl i gymryd rhan pan fydd ganddynt ddiddordeb personol, ond nid pan fydd ganddynt ddiddordeb personol sydd hefyd yn un sy'n rhagfarnu. Os yw'r diddordeb yn un sy'n rhagfarnu, rhaid i aelodau hefyd adael y cyfarfod tra bod yr eitem yn cael ei thrafod.

Dylai Aelodau sicrhau eu bod yn deall eu cyfrifoldebau o dan y Côt Ymddygiad, ac os nad ydynt, dylent drefnu hyfforddiant priodol drwy eu clercod. Os oes ganddynt unrhyw gwestiynau penodol, dylent fod yn ceisio cyngor gan eu clerch neu'n cysylltu â'r Swyddog Monitro yng Nghyngor Sir Ynys Môn ar lbxcs@ynysmon.gov.uk

- 4) Ers mis Mai 2015, mae'n ofyniad statudol i Gyngorau Tref a Chymuned fod â gwefan ac i gyhoeddi gwybodaeth benodol arni. Cyhoeddwyd Canllawiau Statudol i gynorthwyo

Cynghorau i gyflawni'r cyfrifoldeb hwn ac mae copi pellach o'r Canllawiau hyn ar gael yn **Atodiad 3.**

Mae'r Pwyllgor Safonau yn siomedig gyda'r cynnydd a wnaed mewn perthynas ag (a) creu gwefannau a (b) faint o wybodaeth a gyhoeddir ar rai o'r gwefannau a sefydlwyd. Ar y sail hon, mae'r Pwyllgor Safonau wedi penderfynu y bydd yn **adolygu'r sefyllfa mewn perthynas â gwefannau Cynghorau Tref a Chymuned unwaith eto, a bydd yn gofyn am ddiweddariad gan yr holl glercod erbyn diwedd mis Chwefror 2018.** Bydd hefyd yn ceisio cadarnhad bod y gofynion sylfaenol a ddisgrifir yn **Atodiad 3** wedi eu bodloni.

Atgoffir y Cynghorau hynny nad ydynt wedi gwneud cais amdano fod grant ar gael ar gyfer sefydlu gwefan newydd neu i ddatblygu gwefannau sydd ganddynt eisoes. Mae ffurflenni cais ar gael drwy CSYM; cysylltwch â'r Swyddog Polisi ar rjxcs@ynysmon.gov.uk os gwelwch yn dda.

- 5) Un o'r dogfennau y mae'n rhaid eu cyhoeddi ar wefan y Cyngor yw'r Gofrestr o Ddiddordebau. Nid oes fformat penodol ar gyfer y Gofrestr hon, ond roedd gan y rhan fwyaf o'r Cynghorau Tref a Chymuned a adolygwyd Gofrestrau a oedd yn cynnwys y Cofnodion ar gyfer y cyfarfod perthnasol (yn cadarnhau'r datganiad o ddiddordeb a wnaed) a'r ffurflenni Datgan Diddordeb a gwblhawyd gan bob aelod yn dilyn datganiad llafar o ddiddordebau personol a / neu ddiddordebau sy'n rhagfarnu yn ystod y cyfarfod. Mae hwn yn fformat boddhaol.

Mae angen i Gynghorau Tref a Chymuned sicrhau bod y Gofrestr ar gael i'w harchwilio gan y cyhoedd ar bob adeg resymol, ac ar wefan y Cyngor Tref neu Gymuned. Roedd yn ymddangos o'r adolygiad fod y Cofrestrau papur yn cael eu cynnal yn dda ar y cyfan ond mae angen gwneud gwaith i sicrhau eu bod ar gael ar-lein cyn gynted ag y bo modd.

- 6) Nid oes un fformat penodol ar gyfer y Ffurflen Datgan Diddordeb i'w ddefnyddio er mwyn cadarnhau datganiad o ddiddordeb personol a / neu ddiddordeb sy'n rhagfarnu a wneir ar lafar mewn cyfarfod. 'Roedd y rhan fwyaf o'r 'Ffurflenni Datganiad' a adolygwyd gan y Pwyllgor Safonau yn foddhaol o ran y wybodaeth sydd ei hangen. Fodd bynnag, er hwylustod, mae'r un a ddefnyddir gan CSYM yn **Atodiad 4**; gellir ei newid a'i haddasu yn ôl yr angen.

Er bod y ffurflenni eu hunain yn cydymffurfio o ran y wybodaeth sydd ei hangen, roedd yn amlwg nad oedd rhai aelodau bob amser yn llenwi'r ffurflenni yn llawn ac yn gywir. Cyfrifoldeb pob aelod unigol yw hyn; mae methiant i ddarparu cadarnhad ysgrifenedig llawn o ddatganiad llafar a wnaed mewn cyfarfod yn golygu nad yw'r aelod yn cydymffurfio â'r Côd Ymddygiad. Atgoffir yr aelodau i ateb yr holl gwestiynau perthnasol ar y Ffurflen Datganiad yn llawn.

- 7) Nid oes fformat penodol ar gyfer Rhaglenni a Chofnodion; fodd bynnag, mae'r Pwyllgor Safonau yn ystyried ei bod yn arfer da i gynnwys 'Datganiadau o Ddiddordeb' fel eitem sefydlog ar Raglen pob un o gyfarfodydd y Cyngor, a hynny fel ffordd o atgoffa aelodau. Teimlwyd yn gyffredinol y dylid cynnwys mwy o wybodaeth yn y Cofnodion o dan yr eitem 'Datganiadau o Ddiddordeb' h.y. (a) enw'r aelod sy'n gwneud y datganiad llafar, (b) yr eitem y mae'r datganiad yn ymwneud â hi, a (c) a oedd y datganiad a wnaed yn ddiddordeb personol ynteu'n ddiddordeb sy'n rhagfarnu. Ar ben hynny, o dan yr eitem o

fusnes ei hun, byddai'n arfer da i'r Cofnodion gadarnhau (a) a wnaed datganiad o ddiddordeb, a chan bwy, (b) a yw'r diddordeb yn un personol ynteu'n un sy'n rhagfarnu, (c) manylion y diddordeb personol / diddordeb sy'n rhagfarnu, a (ch) yn achos diddordeb sy'n rhagfarnu, cadarnhad bod yr aelod wedi gadael yr ystafell gyfarfod. Mae cynnwys gwybodaeth o'r fath o gymorth i gwrdd â'r gofyniad i gadw Cofrestr o Ddiddordebau sy'n gofrestr ystyrion, ond mae hefyd yn cynorthwyo'r cyhoedd o ran sicrhau bod penderfyniadau'n cael eu gwneud yn dryloyw ac er budd y cyhoedd.

- 8) O'r Cynghorau a adolygwyd, dim ond un oedd â Chofnod Hyfforddiant. Mae'r rhesymau am hyn yn amrywio; i rai 'roedd oherwydd nad oedd eu haelodau wedi mynychu hyfforddiant, ac i eraill, er bod aelodau wedi mynychu hyfforddiant, nid oeddent wedi cadw cofnod ohono. Nid oes unrhyw ofyniad statudol i gynnal Cofnod Hyfforddiant, ond mae'r Pwyllgor Safonau yn ystyried ei fod yn arfer da.
- 9) Roedd yn amlwg o'r adolygiad y glynir wrth gofynion yn fwy effeithiol pan fo perthynas o gyd-barch rhwng y clercc a'r aelodau. Atgoffir yr aelodau mai'r clerccod yw'r swyddogion priodol o fewn y Cynghorau Cymuned / Tref ac y dylai'r aelodau roi sylw dyledus i'r cyngor a roddir gan y clercc. Bydd clercc sydd wedi ei hyfforddi'n briodol ac sydd â'r adnoddau priodol yn medru cynorthwyo'r Cyngor yn ei gyfarwydd, a bydd mewn sefyllfa well i gynghori aelodau, y tu mewn a'r tu allan i gyfarfodydd.
- 10) Deallir bod y mwyafrif o Gyngorau Tref / Cymuned yn aelodau o Un Llais Cymru. Efallai y byddai'n ddoeth i rai Cynghorau ofyn i Un Llais Cymru am gymorth mewn perthynas â (a) y rheolau sefydlog / polisiau nad yw rhai Cynghorau Tref / Cymuned wedi eu mabwysiadu hyd yma, (b) hyfforddiant ar gyfer clerccod ac aelodau, yn ôl y gofyn a (c) datblygu / cynnal / y wybodaeth a gynhwysir ar y gwefannau.

D) CASGLIAD / ARGYMHELLION

Roedd y Pwyllgor Safonau yn gyffredinol fodlon gyda'r canfyddiadau a nodwyd amryw o arferion da:

- 1) cofnodion sy'n dangos bod aelodau yn llofnodi ymgymieriad i lynu wrth y Côt Ymddygiad ar ddechrau pob tymor newydd yn y swydd;
- 2) cynnal y Gofrestr bapur o ddiddordebau'r Aelodau;
- 3) y 'Ffurflenni Datganiad' a ddefnyddir ar gyfer datgan diddordebau personol / diddordebau sy'n rhagfarnu mewn cyfarfodydd ffurfiol.

Fodd bynnag, nododd rhai meysydd ar gyfer eu gwella:

- 1) angen mynd i'r afael â diffyg dealltwriaeth ymddangosiadol rhai aelodau o'r gwahaniaeth rhwng diddordebau personol a / neu ddiddordebau sy'n rhagfarnu;
- 2) methu â chwblhau'r 'Ffurflenni Datganiad' yn llawn;
- 3) diffyg gwefannau / neu ddiffyg gwybodaeth ar wefannau (yn cynnwys cyhoeddi'r Gofrestr o Ddiddordebau Aelodau);
- 4) cofnodi Hyfforddiant;

- 5) cynnwys manylion am ddiddordebau a ddatganwyd ar Raglenni / Cofnodion pob cyfarfod o'r Cyngor.

Gofynnir i Glercod ddod â chynnwys yr adroddiad hwn i sylw eu holl aelodau drwy ei gynnwys fel eitem ar Raglen cyfarfod nesaf eu Cyngor ac i anfon copi o Gofnodion y cyfarfod hwnnw i'r Pwyllgor Safonau erbyn diwedd Gorffennaf 2017 .

Atgoffir Clercod hefyd y bydd y Pwyllgor Safonau, yn unol ag adran 4 uchod, yn ceisio cadarnhad erbyn **diwedd mis Chwefror 2018** ynghylch (a) a yw pob Cyngor wedi sefydlu gwefan, (b) cyfeiriad y wefan honno, a (c) bod y wefan yn cynnwys y wybodaeth sylfaenol y mae'n rhaid iddi ei chynnwys yn statudol.

Os bydd gan aelodau neu glercod unrhyw ymholiadau mewn perthynas â'r adroddiad hwn, cysylltwch os gwelwch yn dda gyda Swyddog Monitro Cyngor Sir Ynys Môn (Lynn Ball, 01248 752586/lbxcs@ynysmon.gov.uk)

Michael Wilson
Cadeirydd y Pwyllgor Safonau

Local Government Act 2000	Deddf Llywodraeth Leol 2000
<p>Model Code of Conduct for Members and Co-opted Members with voting rights</p>	<p>Cod Ymddygiad Enghreifftiol ar gyfer Aelodau ac Aelodau Cyfetholedig â hawliau pleidleisio</p>
<p>The attached Annex sets out the text (in English and Welsh) of the Model Code of Conduct prescribed by the Local Authorities (Model Code of Conduct) (Wales) Order 2008, as amended by the following statutory instruments:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Co-operative and Community Benefit Societies and Credit Unions Act 2010 (Consequential Amendments) Regulations 2014 – (No. 2014/1815) (“the 2014 Regulations”) – effective from 1 August 2014. • Local Authorities (Model Code of Conduct) (Wales) (Amendment) Order 2008 (No. 2016/84) – effective from 1 April 2016. <p>This document has been produced for the benefit of relevant authorities to whom the Model Code applies, but it does not itself have any legal standing. It is believed to be a true and accurate representation of the law as at 1 April 2016, but no assurance is given in this regard and authorities should take their own legal advice on matters relating to the Code.</p> <p>Please note the 2014 Regulations were made by the UK Government. They amend the Model Code to insert a definition of a ‘registered society’. It appears that the Welsh language version of the Model Code was not amended at the same time. The Welsh Government is in discussion with the UK Government about this with a view to the Welsh language version being amended as soon as practicable.</p> <p>In the interim, the Welsh Government does not believe this anomaly has a material bearing on the operation of the Model Code.</p>	<p>Mae'r Atodiad amgaeedig yn nodi testun (yn Gymraeg a Saesneg) y Cod Ymddygiad Enghreifftiol a bennir gan Orchymyn Awdurdodau Lleol (Cod Ymddygiad Enghreifftiol) (Cymru) 2008, fel y'i diwygiwyd gan yr offerynnau statudol canlynol:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Rheoliadau Deddf Cwmnïau Cydweithredol a Chymdeithasau Budd Cymunedol ac Undebau Credyd 2010 (Diwygiadau Canlyniadol) 2014 - (Rhif 2014/1815) (“Rheoliadau 2014”) - yn dod i rym ar 1 Awst 2014. • Gorchymyn Awdurdodau Lleol (Cod Ymddygiad Enghreifftiol) (Cymru) (Diwygio) 2008 (Rhif 2016/84) – yn dod i rym ar 1 Ebrill 2016. <p>Cynhyrchwyd y ddogfen hon er budd awdurdodau perthnasol y mae'r Cod Enghreifftiol yn gymwys iddynt, ond nid oes ganddi unrhyw statws cyfreithiol. Credir ei bod yn cynrychioli'r gyfraith ar 1 Ebrill 2016 yn wir ac yn gywir, ond ni roddir unrhyw sicrwydd yn hyn o beth, a dylai'r awdurdodau geisio eu cyngor cyfreithiol eu hunain ar faterion sy'n ymwneud â'r Cod.</p> <p>Sylwer: Gwnaed Rheoliadau 2014 gan Lywodraeth y DU. Maent yn diwygio'r Cod Enghreifftiol drwy fewnosodi diffiniad o ‘cymdeithas gofrestredig’. Mae'n ymddangos na ddiwygiwyd fersiwn Gymraeg y Cod Enghreifftiol ar yr un pryd. Mae Llywodraeth Cymru wrthi'n trafod hyn â Llywodraeth y DU gyda'r bwriad o ddiwygio'r fersiwn Gymraeg cyn gynted ag y bo'n ymarferol.</p> <p>Yn y cyfamser, nid yw Llywodraeth Cymru yn credu bod yr anghysondeb hwn yn effeithio'n ymarferol ar weithredu'r Cod Enghreifftiol.</p>

Y COD YMDDYGIAD ENGHREIFFTIOL

RHAN 1 DEHONGLI

1.—(1) Yn y cod hwn —

mae "aelod" ("*member*") yn cynnwys aelod cyfetholedig onid yw'r cyd-destun yn mynnu fel arall;

ystyr "aelod cyfetholedig" ("*co-opted member*"), mewn perthynas ag awdurdod perthnasol, yw person nad yw'n aelod o'r awdurdod ond—

(a) sy'n aelod o unrhyw bwyllgor neu is-bwyllgor i'r awdurdod, neu

(b) sy'n aelod o unrhyw gyd-bwyllgor neu gyd-is-bwyllgor i'r awdurdod, ac sy'n cynrychioli'r awdurdod arno,

ac sydd â'r hawl i bleidleisio ar unrhyw gwestiwn sydd i'w benderfynu mewn unrhyw gyfarfod o'r pwyllgor neu o'r is-bwyllgor hwnnw;

ystyr "eich awdurdod" ("*your authority*") yw'r awdurdod perthnasol yr ydych chi'n aelod neu'n aelod cyfetholedig ohono;

ystyr "awdurdod perthnasol" ("*relevant authority*") yw—

(a) cyngor sir,

(b) cyngor bwrdeistref sirol,

(c) cyngor cymuned,

(ch) awdurdod tân ac achub a gyfansoddwyd drwy gynllun o dan adran 2 o Ddeddf Gwasanaethau Tân ac Achub 2004 neu gynllun y mae adran 4 o'r Ddeddf honno yn gymwys iddo,

(d) awdurdod Parc Cenedlaethol a sefydlwyd o dan adran 63 o Ddeddf yr Amgylchedd 1995;

ystyr "cofrestr o fuddiannau'r aelodau" ("*register of members' interests*") yw'r gofrestr a sefydlir ac a gedwir o dan adran 81 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000;

ystyr "cyfarfod" ("*meeting*") yw unrhyw gyfarfod —

(a) o'r awdurdod perthnasol,

(b) o unrhyw weithrediaeth neu fwrdd i'r awdurdod perthnasol,

(c) o unrhyw bwyllgor, is-bwyllgor, cyd-bwyllgor neu gyd-is-bwyllgor i'r awdurdod perthnasol neu unrhyw bwyllgor, is-bwyllgor, cyd-bwyllgor neu gyd-is-bwyllgor o'r fath i unrhyw weithrediaeth neu fwrdd i'r awdurdod, neu

(ch) y mae aelodau neu swyddogion yr awdurdod perthnasol yn bresennol ynddo ac eithrio cyfarfod grŵp gwleidyddol a gyfansoddwyd yn unol â rheoliad 8 o Reoliadau Llywodraeth Leol (Pwyllgorau a Grwpiau Gwleidyddol) 1990,

ac mae'n cynnwys amgylchiadau pan fo aelod o weithrediaeth neu fwrdd neu swyddog sy'n gweithredu ar ei ben ei hun yn arfer un o swyddogaethau awdurdod; ac

ystyr "chi" ("you") yw chi fel aelod neu aelod cyfetholedig o awdurdod perthnasol.

(2) Mewn perthynas â chyngor cymuned—

(a) ystyr "swyddog priodol" ("proper officer") yw swyddog o'r cyngor hwnnw o fewn ystyr adran 270(3) o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972; a

(b) ystyr "pwyllgor safonau" ("standards committee") yw pwyllgor safonau'r cyngor sir neu'r cyngor bwrdeistref sirol sydd â swyddogaethau mewn perthynas â'r cyngor cymuned y mae'n gyfrifol amdano o dan adran 56(1) a (2) o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000.

RHAN 2 DARPARIAETHAU CYFFREDINOL

2.—(1) Ac eithrio pan fo paragraff 3(a) yn gymwys, rhaid i chi gydymffurfio â'r cod ymddygiad hwn —

(a) pa bryd bynnag y byddwch yn cynnal busnes eich awdurdod, neu'n bresennol mewn un o gyfarfodydd eich awdurdod;

(b) pa bryd bynnag y byddwch yn gweithredu, yn honni gweithredu neu'n rhoi'r argraff eich bod yn gweithredu yn rôl aelod y cawsoch eich ethol neu eich penodi iddi;

(c) pa bryd bynnag y byddwch yn gweithredu, yn honni gweithredu neu'n rhoi'r argraff eich bod yn gweithredu fel un o gynrychiolwyr eich awdurdod; neu

(ch) ar bob adeg ac mewn unrhyw gapasiti, mewn cysylltiad ag ymddygiad a nodir ym mharagraffau 6(1)(a) a 7.

(2) Dylech ddarllen y cod hwn ar y cyd â'r egwyddorion cyffredinol a ragnodir o dan adran 49(2) o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 o ran Cymru.

3. Os byddwch wedi eich ethol, eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i wasanaethu —

(a) ar awdurdod perthnasol arall, neu ar unrhyw gorff arall, sy'n cynnwys Bwrdd Iechyd Lleol rhaid i chi, pan fyddwch yn gweithredu ar ran yr awdurdod arall neu'r corff arall hwnnw, gydymffurfio â chod ymddygiad yr awdurdod arall neu'r corff arall hwnnw; neu

(b) ar unrhyw gorff arall nad oes ganddo god sy'n ymwneud ag ymddygiad ei aelodau, rhaid i chi, pan fyddwch yn gweithredu ar ran y corff arall hwnnw, gydymffurfio â'r cod ymddygiad hwn, ac eithrio pan yw'n gwrthdaro ag unrhyw rwymedigaethau cyfreithlon eraill y gall y corff hwnnw fod yn ddarostyngedig iddynt neu i'r graddau y mae'n gwrthdaro â'r cyfryw rwymedigaethau.

4. Rhaid i chi —

(a) cyflawni eich dyletswyddau a'ch cyfrifoldebau gan roi sylw dyladwy i'r egwyddor y dylai fod cyfle cyfartal i bawb, waeth beth fo'u rhyw, eu hil, eu hanabledd, eu cyfeiriadedd rhywiol, eu hoed neu eu crefydd;

(b) dangos parch at eraill ac ystyriaeth ohonynt;

(c) peidio ag ymddwyn fel bwli neu harasio unrhyw berson; a

(ch) peidio â gwneud dim sy'n cyfaddawdu, neu sy'n debygol o gyfaddawdu, didueddrwydd y sawl sy'n gweithio i'ch cyngor neu ar ei ran.

5. Rhaid i chi —

(a) peidio â datgelu gwybodaeth gyfrinachol neu wybodaeth y byddai'n rhesymol ystyried ei bod o natur gyfrinachol, heb gydsyniad datganedig person a awdurdodwyd i roi cydsyniad o'r fath, neu onid yw'r gyfraith yn mynnu eich bod yn gwneud hynny;

(b) peidio â rhwystro unrhyw berson rhag gweld gwybodaeth y mae gan y person hwnnw hawl i'w gweld yn ôl y gyfraith.

6.—(1)Rhaid i chi —

(a) peidio ag ymddwyn mewn ffordd y gellid yn rhesymol ei hystyried yn un sy'n dwyn anfri ar eich swydd neu ar eich awdurdod;

(b) adrodd, p'un ai drwy weithdrefn adrodd gyfrinachol eich awdurdod neu'n uniongyrchol i'r awdurdod priodol, ar unrhyw ymddygiad gan aelod arall neu gan unrhyw un sy'n gweithio i'ch awdurdod neu ar ei ran ac y mae'n rhesymol i chi fod o'r farn ei fod yn golygu neu'n debygol o olygu ymddygiad troseddol (nad yw at ddibenion y paragraff hwn yn cynnwys tramgwyddau neu ymddygiad y gellir ei gosbi drwy gosb benodedig);

(c) adrodd i swyddog monitro eich awdurdod ar unrhyw ymddygiad gan aelod arall y mae'n rhesymol i chi fod o'r farn ei fod yn groes i'r cod ymddygiad hwn;

(ch) peidio â gwneud cwynion blinderus, maleisus neu wacsaw yn erbyn aelodau eraill neu unrhyw un sy'n gweithio i'ch awdurdod neu ar ei ran.

(2) Rhaid i chi gydymffurfio ag unrhyw gais gan swyddog monitro eich awdurdod, neu gan Ombwdsmon Gwasanaethau Cyhoeddus Cymru, mewn cysylltiad ag ymchwiliad a wneir yn unol â'u gwahanol bwerau statudol.

7. Rhaid i chi —

(a) yn eich capasiti swyddogol neu fel arall, beidio â defnyddio neu geisio defnyddio eich safle yn amhriodol i roi neu i sicrhau mantais i chi eich hun neu i unrhyw berson arall, neu i greu neu i osgoi anfantais i chi eich hun neu i unrhyw berson arall;

(b) peidio â defnyddio adnoddau eich awdurdod, neu awdurdodi eraill i'w defnyddio—

(i) yn annoeth;

(ii) yn groes i ofynion eich awdurdod;

(iii) yn anghyfreithlon;

(iv) ac eithrio mewn dull a fwriedir i hwyluso neu i ffafrio cyflawni swyddogaethau'r awdurdod neu'r swydd yr ydych wedi eich ethol neu eich penodi iddo neu iddi;

(v) yn amhriodol at ddibenion gwleidyddol; neu

(vi) yn amhriodol at ddibenion preifat.

8. Rhaid i chi —

(a) pan fyddwch yn cyfrannu mewn cyfarfodydd neu'n gwneud penderfyniadau ynghylch busnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef, wneud hynny ar sail rhinweddau'r amgylchiadau o dan sylw ac er budd y cyhoedd gan roi sylw i unrhyw gyngor perthnasol a ddarperir gan swyddogion eich awdurdod, ac yn benodol gan —

(i) pennaeth gwasanaeth taledig yr awdurdod;

(ii) prif swyddog cyllid yr awdurdod;

(iii) swyddog monitro'r awdurdod;

(iv) prif swyddog cyfreithiol yr awdurdod (y dylid ymgynghori ag ef pan fo unrhyw amheuaeth ynghylch pw^er yr awdurdod i weithredu, ynghylch a yw'r cam a arfaethir yn dod o fewn y fframwaith polisi y cytunwyd arno gan yr awdurdod neu os gallai canlyniadau cyfreithiol gweithredu neu fethu â gweithredu gan yr awdurdod gael ôl-ffeithiau pwysig);

(b) rhoi rhesymau dros bob penderfyniad yn unol ag unrhyw ofynion statudol ac unrhyw ofynion rhesymol ychwanegol a osodir gan eich awdurdod.

9. Rhaid i chi —

(a) parchu'r gyfraith a rheolau eich awdurdod sy'n llywodraethu hawlio treuliau a lwfansau mewn cysylltiad â'ch dyletswyddau fel aelod;

(b) osgoi derbyn rhoddion oddi wrth neb, na lletygarwch (ac eithrio lletygarwch swyddogol, megis derbyniad dinesig neu weithio dros ginio, a awdurdodir yn briodol gan eich awdurdod) na buddiannau materol neu wasanaethau i chi eich hun neu i unrhyw berson os byddai gwneud hynny'n eich rhoi o dan rwymedigaeth amhriodol, neu os gallai'n rhesymol ymddangos fel pe bai'n gwneud hynny.

RHAN 3 BUDDIANNAU

Buddiannau Personol

10.—(1) Ym mhob mater rhaid i chi ystyried a oes gennych fuddiant personol, ac a yw'r cod ymddygiad hwn yn ei gwneud yn ofynnol i chi ddatgelu'r buddiant hwnnw.

(2) Rhaid i chi ystyried bod gennych fuddiant personol mewn unrhyw fusnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef —

(a) os yw'n gysylltiedig â'r canlynol, neu'n debygol o effeithio arnynt —

(i) unrhyw gyflogaeth yr ydych yn ymgymryd â hi neu fusnes yr ydych yn ei redeg;

(ii) unrhyw berson sy'n eich cyflogi neu sydd wedi eich penodi, unrhyw ffyrn yr ydych yn bartner ynddi neu unrhyw gwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl;

(iii) unrhyw berson, ac eithrio eich awdurdod, sydd wedi rhoi taliad i chi mewn cysylltiad â'ch ethol neu mewn cysylltiad ag unrhyw dreuliau a dynnwyd gennych wrth i chi gyflawni eich dyletswyddau fel aelod;

(iv) unrhyw gorff corfforaethol y mae ganddo le busnes neu dir yn ardal eich awdurdod, ac y mae gennych chi fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sydd gan y corff hwnnw ac sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £25,000 neu un ganfed ran o gyfanswm cyfalaf cyfrannau dyroddedig y corff hwnnw;

(v) unrhyw gontract am nwyddau, gwasanaethau neu waith neu weithfeydd a wnaed rhyngoch chi, rhwng ffyrn yr ydych yn bartner ynddi, neu rhwng cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu rhwng corff o'r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod a'ch awdurdod;

(vi) unrhyw dir y mae gennych fuddiant llesiannol ynddo ac sydd yn ardal eich awdurdod;

(vii) unrhyw dir y mae eich awdurdod yn landlord arno ac y mae ffyrn yr ydych yn bartner ynddi, cwmni yr ydych yn gyfarwyddwr arno ac yn derbyn tâl, neu gorff o'r math a ddisgrifir yn is-baragraff (iv) uchod yn denant arno;

(viii) unrhyw gorff yr ydych wedi eich ethol, eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i fod arno;

(ix) unrhyw —

(aa) awdurdod cyhoeddus neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus;

(bb) cwmni, cymdeithas ddiwydiannol a darbodus, elusen, neu gorff arall a chanddo ddibenion elusennol;

(cc) corff y mae dylanwadu ar farn neu bolisi cyhoeddus ymhlith ei brif ddibenion;

(chch) undeb llafur neu gymdeithas broffesiynol; neu

(dd) clwb preifat neu gymdeithas breifat sy'n gweithredu o fewn ardal eich awdurdod,

yr ydych yn aelod ohono neu ohoni neu mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo neu ynddi;

(x) unrhyw dir yn ardal eich awdurdod y mae gennych drwydded (ar eich pen eich hun neu ar y cyd ag eraill) i'w feddiannu am 28 o ddiwrnodau neu fwy;

[Nodyn: Mae is-baragraff (b) wedi ei hepgor.]

(c) pe byddai'n rhesymol ystyried penderfyniad arno yn benderfyniad a fyddai'n effeithio —

(i) ar eich llesiant neu eich sefyllfa ariannol, neu lesiant neu sefyllfa ariannol person yr ydych yn byw gydag ef, neu unrhyw berson y mae gennych gysylltiad personol agos ag ef;

(ii) ar unrhyw gyflogaeth yr ymgymerir â hi neu fusnes a redir gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(c)(i);

(iii) ar unrhyw berson sy'n cyflogi neu sydd wedi penodi'r cyfryw bersonau ag a ddisgrifir yn 10(2)(c)(i), unrhyw ffyrn y mae'r cyfryw bersonau'n bartneriaid ynddi, neu unrhyw gwmni y maent yn gyfarwyddwyr arno;

(iv) ar unrhyw gorff corfforaethol y mae gan bersonau fel a ddisgrifir yn 10(2)(c)(i) fuddiant llesiannol mewn dosbarth o warannau sy'n werth mwy na'r gwerth enwol o £5,000; neu

(v) ar unrhyw gorff a restrir ym mharagraffau 10(2)(a)(ix)(aa) i (dd) y mae personau a ddisgrifir yn 10(2)(c)(i) mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol ynddo,

a hynny i raddau mwy—

(aa) yn achos awdurdod â dosbarthiadau etholiadol neu wardiau, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn y dosbarth etholiadol neu'r ward, yn ôl y digwydd, y bydd y penderfyniad yn effeithio arnynt; neu

(bb) ym mhob achos arall, na'r rhelyw o bobl eraill sy'n talu'r dreth gyngor, o bobl eraill sy'n talu ardrethi neu breswylwyr eraill yn ardal yr awdurdod.

Datgelu Buddiannau Personol

11.—(1) Pan fydd gennych fuddiant personol mewn unrhyw fusnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef ac y byddwch yn bresennol mewn cyfarfod lle y caiff y busnes hwnnw ei ystyried, rhaid i chi ddatgelu ar lafar gerbron y cyfarfod hwnnw fodolaeth a natur y buddiant hwnnw cyn i'r cyfarfod ystyried y busnes neu ar ddechrau'r ystyriaeth, neu pan ddaw'r buddiant i'r amlwg.

(2) Pan fydd gennych fuddiant personol mewn unrhyw fusnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef ac y byddwch yn gwneud —

(a) cynrychioliadau ysgrifenedig (p'un ai drwy lythyr, neges ffacs neu ar ryw ffurf arall ar gyfathrebu electronig) i un o aelodau neu o swyddogion eich awdurdod ynghylch y busnes hwnnw, dylech gynnwys manylion am y buddiant hwnnw yn y gyfathrebiaeth ysgrifenedig; neu

(b) cynrychioliadau llafar (p'un ai'n bersonol neu ar ryw ffurf ar gyfathrebu electronig) i un o aelodau neu o swyddogion eich awdurdod dylech ddatgelu'r buddiant ar ddechrau'r cyfryw gynrychioliadau, neu pan ddaw'n amlwg i chi fod gennych fuddiant o'r fath, a chadarnhau'r cynrychioliad a'r buddiant yn ysgrifenedig o fewn 14 o ddiwrnodau ar ôl gwneud y cynrychioliad.

(3) Yn ddarostyngedig i baragraff 14(1)(b) isod, os bydd gennych fuddiant personol mewn unrhyw fusnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef ac y byddwch wedi gwneud penderfyniad wrth arfer un o swyddogaethau gweithrediaeth neu fwrdd, rhaid i chi mewn perthynas â'r busnes hwnnw sicrhau bod unrhyw ddatganiad ysgrifenedig ynghylch y penderfyniad hwnnw'n cofnodi bodolaeth a natur eich buddiant.

(4) Rhaid i chi, mewn cysylltiad â buddiant personol nas datgelwyd eisoes, cyn cyfarfod neu'n syth ar ôl diwedd cyfarfod pan ddatgelir y buddiant yn unol ag is-baragraff 11(1), roi hysbysiad ysgrifenedig i'ch awdurdod yn unol ag unrhyw ofynion a nodir gan swyddog monitro eich awdurdod, neu mewn perthynas â chyngor cymuned, swyddog priodol eich awdurdod o bryd i'w gilydd ond, rhaid cynnwys o leiaf —

(a) manylion am y buddiant personol;

(b) manylion am y busnes y mae'r buddiant personol yn gysylltiedig ag ef; ac

(c) eich llofnod.

(5) Pan fydd eich swyddog monitro wedi cytuno bod yr wybodaeth sy'n ymwneud â'ch buddiant personol yn wybodaeth sensitif, yn unol â pharagraff 16(1), mae eich rhwymedigaethau o dan y paragraff 11 hwn i ddatgelu'r cyfryw wybodaeth, p'un ai ar lafar neu'n ysgrifenedig, i'w disodli gan rwymedigaeth i ddatgelu bodolaeth buddiant personol ac i gadarnhau bod eich swyddog monitro wedi cytuno bod y cyfryw fuddiant personol o natur gwybodaeth sensitif.

(6) At ddibenion is-baragraff (4), dim ond os bod hysbysiad ysgrifenedig wedi ei ddarparu yn unol â'r cod hwn ers y dyddiad diwethaf pryd yr etholwyd chi, y penodwyd chi neu yr enwebwyd chi'n aelod o'ch awdurdod y bernir bod buddiant personol wedi ei ddatgelu eisoes.

(7) At ddibenion is-baragraff (3), os na ddarperir hysbysiad ysgrifenedig yn unol â'r paragraff hwnnw bernir na fyddwch wedi datgan buddiant personol yn unol â'r cod hwn.

Buddiannau sy'n Rhagfarnu

12.—(1) Yn ddarostyngedig i is-baragraff (2) isod, os bydd gennych fuddiant personol mewn unrhyw fusnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef bydd gennych hefyd fuddiant sy'n rhagfarnu yn y busnes hwnnw os bydd y buddiant yn un y bydd yn rhesymol i aelod o'r cyhoedd sy'n gwybod y ffeithiau perthnasol fod o'r farn ei fod mor arwyddocaol fel y bydd yn debygol o ragfarnu eich barn ynghylch buddiant cyhoeddus.

(2) Yn ddarostyngedig i is-baragraff (3), nid ystyrir bod gennych fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes os bydd y busnes hwnnw—

(a) yn gysylltiedig—

(i) ag awdurdod perthnasol arall yr ydych hefyd yn aelod ohono;

(ii) ag awdurdod cyhoeddus arall neu gorff sy'n arfer swyddogaethau o natur gyhoeddus lle yr ydych mewn safle rheolaeth neu reoli cyffredinol;

(iii) â chorff yr ydych wedi cael eich ethol, eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i fod arno;

(iv) â'ch rôl fel llywodraethwr ysgol (os na chwsoch eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod) oni bai bod y busnes yn benodol gysylltiedig â'r ysgol yr ydych yn un o'i llywodraethwyr;

(v) â'ch rôl fel aelod o Fwrdd Iechyd Lleol os na chwsoch eich penodi neu eich enwebu gan eich awdurdod i fod arno;

(b) yn gysylltiedig:

(i) â swyddogaethau tai eich awdurdod os oes gennych denantiaeth neu les gyda'ch awdurdod, ar yr amod nad oes arnoch i'ch awdurdod ôl-ddyledion rhent o fwy na deufis, ac ar yr amod nad yw'r swyddogaethau hynny'n ymwneud yn arbennig â'ch tenantiaeth neu â'ch les;

(ii) â swyddogaethau eich awdurdod mewn cysylltiad â phrydau ysgol, cludiant a threuliau teithio, os ydych chi'n warchodwr, yn rhiant, yn fam-gu neu'n nain neu'n dad-cu neu'n daid, neu os oes gennych gyfrifoldeb rhiant (fel y'i diffinnir yn adran 3 o Deddf Plant 1989) dros blentyn sy'n cael addysg lawnamser, onid yw'r busnes yn benodol gysylltiedig â'r ysgol y mae'r plentyn hwnnw'n ei mynychu;

(iii) â swyddogaethau eich awdurdod mewn cysylltiad â thâl salwch statudol o dan Ran XI o Ddeddf Cyfraniadau a Budd-daliadau Nawdd Cymdeithasol 1992, os ydych yn cael, neu os oes gennych hawl i gael, taliad o'r fath gan eich awdurdod;

“(iv) â swyddogaethau eich awdurdod mewn cysylltiad â lwfans neu daliad a wneir yn unol â darpariaethau Rhan 8 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011, neu lwfans neu bensiwn a ddarperir o dan adran 18 o Ddeddf Llywodraeth Leol a Thai 1989;

(c) yn gysylltiedig â'ch rôl fel cynghorydd cymunedol mewn perthynas â grant, benthyciad neu fath arall ar gymorth ariannol a wnaed gan eich cyngor cymuned i gyrrff cymunedol neu wirfoddol hyd at uchafswm o £500.

(3) Nid yw'r esemptiadau yn is-baragraff (2)(a) yn gymwys os yw'r busnes yn gysylltiedig â dyfarnu ar unrhyw gymeradwyaeth, cydsyniad, trwydded, caniatâd neu gofrestrriad.

Pwyllgorau Trosolygu a Chraffu

13. Bydd gennych hefyd fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes sydd gerbron un o bwyllgorau trosolygu a chraffu eich awdurdod (neu un o is-bwyllgorau pwyllgor o'r fath)—

(a) os bydd y busnes hwnnw'n gysylltiedig â phenderfyniad a wnaed (p'un a gafodd ei weithredu ai peidio) neu gam a gymerwyd gan weithrediaeth, bwrdd, neu un arall o bwyllgorau, is-bwyllgorau, cyd-bwyllgorau neu o gyd-is-bwyllgorau eich awdurdod; a

(b) os oeddech chi, ar yr adeg pan wnaed y penderfyniad neu pan gymerwyd y cam, yn aelod o'r weithrediaeth, y bwrdd, y pwyllgor, yr is-bwyllgor, y cyd-bwyllgor neu'r cyd-is-bwyllgor a grybwyllir yn is-baragraff (a) a'ch bod chi'n bresennol pan wnaed y penderfyniad hwnnw neu pan gymerwyd y cam hwnnw.

Cyfrannu mewn Perthynas â Datgelu Buddiannau

14.—(1) Yn ddarostyngedig i is-baragraffau (2), (2A), (3) a (4), os bydd gennych fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef rhaid i chi, oni roddwyd i chi ollyngiad gan bwyllgor safonau eich awdurdod —

(a) ymadael â'r ystafell, y siambr neu'r man lle y mae cyfarfod i ystyried y busnes yn cael ei gynnal—

(i) pan fo is-baragraff (2) yn gymwys, yn syth ar ôl i'r cyfnod ar gyfer gwneud cynrychioliadau, ateb cwestiynau neu roi tystiolaeth sy'n ymwneud â'r busnes ddod i ben a beth bynnag cyn i ystyriaeth bellach o'r busnes ddechrau, p'un a ganiateir i'r cyhoedd aros yn bresennol ar gyfer y cyfryw ystyriaeth ai peidio; neu

(ii) mewn unrhyw achos arall, pa bryd bynnag y daw i'r amlwg bod y busnes hwnnw'n cael ei ystyried yn y cyfarfod hwnnw;

(b) peidio ag arfer swyddogaethau gweithrediaeth neu fwrdd mewn perthynas â'r busnes hwnnw;

(c) peidio â cheisio dylanwadu ar benderfyniad ynghylch y busnes hwnnw;

(ch) peidio â gwneud unrhyw gynrychioliadau ysgrifenedig (p'un ai drwy lythyr, neges ffacs neu ar ryw ffurf arall ar gyfathrebu electronig) mewn perthynas â'r busnes hwnnw; a

(d) peidio â gwneud unrhyw gynrychioliadau llafar (p'un ai'n bersonol neu ar ryw ffurf ar gyfathrebu electronig) mewn cysylltiad â'r busnes hwnnw neu rhaid i chi roi'r gorau ar unwaith i wneud y cyfryw gynrychioliadau llafar pan ddaw'r buddiant sy'n rhagfarnu i'r amlwg.

(2) Os oes gennych fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef cewch fod yn bresennol mewn cyfarfod ond dim ond er mwyn gwneud cynrychioliadau, ateb cwestiynau neu roi tystiolaeth sy'n ymwneud â'r busnes, ar yr amod y caniateir hefyd i'r cyhoedd fod yn bresennol yn y cyfarfod i'r un diben, p'un ai o dan hawl statudol neu fel arall.

(2A) Os oes gennych fuddiant sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fusnes y mae a wnelo eich awdurdod ag ef cewch gyflwyno cynrychioliadau ysgrifenedig i gyfarfod sy'n ymwneud â'r busnes hwnnw, ar yr amod y caniateir i'r cyhoedd fod yn bresennol yn y cyfarfod at y diben o wneud cynrychioliadau, ateb cwestiynau neu roi tystiolaeth sy'n ymwneud â'r busnes, pa un ai o dan hawl statudol neu fel arall.

(2B) Pan fyddwch yn cyflwyno cynrychioliadau ysgrifenedig o dan is-baragraff (2A), rhaid i chi gydymffurfio ag unrhyw weithdrefn y caiff eich awdurdod ei fabwysiadu ar gyfer cyflwyno cynrychioliadau o'r fath.

(3) Nid yw is-baragraff (1) yn eich rhwystro rhag bod yn bresennol a chyfrannu mewn cyfarfod —

(a) os gofynnir i chi fod yn bresennol mewn cyfarfod pwyllgor trosolwg neu graffu, gan y cyfryw bwyllgor ac yntau'n arfer ei bwerau statudol; neu

(b) os oes gennych y fantais o fod gollyngiad wedi ei roi i chi ar yr amod—

(i) eich bod yn datgan yn y cyfarfod eich bod yn dibynnu ar y gollyngiad; a

(ii) eich bod, cyn y cyfarfod neu'n syth ar ôl i'r cyfarfod orffen, yn rhoi hysbysiad ysgrifenedig i'ch awdurdod a bod hwnnw'n cynnwys —

(aa) manylion y buddiant sy'n rhagfarnu;

(bb) manylion y busnes y mae'r buddiant sy'n rhagfarnu'n gysylltiedig ag ef;

(cc) manylion y gollyngiad a'r dyddiad pryd y'i rhoddwyd; a

(chch) eich llofnod.

(4) Os bydd gennych fuddiant sy'n rhagfarnu a'ch bod yn gwneud cynrychioliadau ysgrifenedig neu lafar i'ch awdurdod gan ddibynnu ar ollyngiad, rhaid i chi ddarparu manylion am y gollyngiad o fewn unrhyw gynrychioliad ysgrifenedig neu lafar o'r fath ac, yn yr achos olaf hwn, rhaid i chi ddarparu hysbysiad ysgrifenedig ar gyfer eich awdurdod o fewn 14 o ddiwrnodau ar ôl gwneud y cynrychioliad.

RHAN 4 COFRESTR BUDDIANNAU AELODAU

Cofrestru Buddiannau Personal

15.—(1) Yn ddarostyngedig i is-baragraff (4), rhaid i chi, o fewn 28 o ddiwrnodau ar ôl—

(a) i god ymddygiad eich awdurdod gael ei fabwysiadu neu i ddarpariaethau gorfodol y cod enghreifftiol hwn gael eu cymhwyso i'ch awdurdod; neu

(b) i chi gael eich ethol neu eich penodi i swydd (os digwydd hynny'n ddiweddarach),

gofrestru eich buddiannau personol, os ydynt yn dod o fewn categori a grybwyllir ym mharagraff 10(2)(a), yng nghofrestr eich awdurdod o fuddiannau'r aelodau drwy ddarparu hysbysiad ysgrifenedig ar gyfer swyddog monitro eich awdurdod.

(2) Yn ddarostyngedig i is-baragraff (4), rhaid i chi, o fewn 28 o ddiwrnodau ar ôl dod yn ymwybodol o unrhyw fuddiant personol newydd sy'n dod o fewn categori a grybwyllir ym mharagraff 10(2)(a), gofrestru'r buddiant personol newydd hwnnw yng nghofrestr eich awdurdod o fuddiannau'r aelodau drwy ddarparu hysbysiad ysgrifenedig ar gyfer swyddog monitro eich awdurdod.

(3) Yn ddarostyngedig i is-baragraff (4), rhaid i chi, o fewn 28 o ddiwrnodau ar ôl dod yn ymwybodol o unrhyw newid i fuddiant personol a gofrestrwyd sy'n dod o fewn categori a grybwyllir ym mharagraff 10(2)(a), gofrestru'r newid hwnnw yng nghofrestr eich awdurdod o fuddiannau'r aelodau drwy ddarparu hysbysiad ysgrifenedig ar gyfer swyddog monitro eich awdurdod, neu, yn achos cyngor cymuned, swyddog priodol eich awdurdod.

(4) Nid yw is-baragraffau (1), (2) a (3) yn gymwys i wybodaeth sensitif a benderfynir yn unol â pharagraff 16(1).

(5) Nid yw is-baragraffau (1) a (2) yn gymwys os ydych yn aelod o awdurdod perthnasol sy'n gyngor cymuned pan fyddwch yn gweithredu yn eich capasiti fel aelod o awdurdod o'r fath.

(6) Pan fyddwch yn datgelu buddiant personol yn unol â pharagraff 11 am y tro cyntaf, rhaid i chi gofrestru'r buddiant personol hwnnw yng nghofrestr eich awdurdod o fuddiannau'r aelodau drwy ddarparu hysbysiad ysgrifenedig ar gyfer swyddog monitro eich awdurdod, neu, yn achos cyngor cymuned, swyddog priodol eich awdurdod.

Gwybodaeth sensitif

16.—(1) Os byddwch yn ystyried bod yr wybodaeth sy'n ymwneud ag unrhyw un neu rai o'ch buddiannau personol yn wybodaeth sensitif, a bod swyddog monitro eich awdurdod yn cytuno, nid oes angen i chi gynnwys yr wybodaeth honno pan fyddwch yn cofrestru'r buddiant hwnnw, neu, yn ôl y digwydd, newid i'r buddiant o dan baragraff 15.

(2) Rhaid i chi, o fewn 28 o ddiwrnodau ar ôl i chi ddod yn ymwybodol o unrhyw newid yn eich amgylchiadau sy'n golygu nad yw gwybodaeth sydd wedi ei heithrio o dan is-baragraff (1) mwyach yn wybodaeth sensitif, hysbysu swyddog monitro eich awdurdod, neu mewn perthynas â chyngor cymuned, swyddog priodol eich awdurdod gan ofyn am i'r wybodaeth gael ei chynnwys yng nghofrestr buddiannau aelodau eich awdurdod.

(3) Yn y cod hwn, ystyr "gwybodaeth sensitif" ("*sensitive information*") yw gwybodaeth y mae ei rhoi ar gael i'w harchwilio gan y cyhoedd yn creu, neu'n debygol o greu, risg ddifrifol y gallech chi neu berson sy'n byw gyda chi fod yn destun trais neu fygythion.

Cofrestru Rhoddion a Lletygarwch

17. Rhaid i chi, o fewn 28 o ddiwrnodau ar ôl i chi gael unrhyw rodd, lletygarwch, buddiant materol neu fantais faterol, sy'n fwy na gwerth a bennir mewn penderfyniad gan eich awdurdod, ddarparu hysbysiad ysgrifenedig ar gyfer swyddog monitro eich awdurdod, neu mewn perthynas â chyngor cymuned, swyddog priodol eich awdurdod yn nodi bodolaeth a natur y rhodd honno, y lletygarwch hwnnw, y buddiant materol hwnnw neu'r fantais faterol honno.

NODYN BRIFFIO AR GYFER CLERCOD CYNGHORAU TREF A CHYMUNED
Y gofynion cyfreithiol mewn perthynas â Datgan Diddordeb gan Aelodau

A. Cefndir

Mae Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2015 wedi egluro'r sefyllfa mewn perthynas â datgan (llafar) a chofrestru (ysgrifenedig) diddordebau gan Aelodau Cyngorau Tref a Chymuned. Nod y Nodyn Briffio hwn yw crynhoi'r gofynion hynny.

B. Y Gofynion

Mae **Atodiad 1** yn cynnwys dyfyniad o gyngor a ddsbarthwyd gan Un Llais Cymru. Cyngorir Clercod i ddarllen y cyngor hwn ac i dynnu sylw eu Haelodau ato.

(i) Dyletswydd Aelod:

- Cydymffurfio â'r safonau a osodir yng Nghod Ymddygiad eu Cyngor.
- **Peidio defnyddio eu statws i ddylanwadu ar unrhyw benderfyniad sy'n debygol o roi mwy o fantais/anfantais iddynt (neu gydnabod personol) na'r rhelyw o drigolion y ward.**
- I ddatgan diddordeb personol* neu ddiddordeb sy'n rhagfarnu** ar lafar os, a phan, fydd y diddordeb hwnnw'n ymwneud â mater sy'n cael ei ystyried. Mae'n rhaid gwneud hynny pa un ai yw'r cyfarfod yn un ffurfiol neu'n anffurfiol.
- Mae'r gofyn i ddatgan diddordeb personol* neu ddiddordeb sy'n rhagfarnu** hefyd yn cynnwys unrhyw rodd a/neu letygarwch a dderbyniwyd os yw'n gysylltiedig â'r mater sy'n cael ei ystyried.
- Mewn cyfarfodydd ffurfiol:
 - Os yw aelod yn datgan diddordeb personol* / diddordeb sy'n rhagfarnu** am y tro cyntaf, mae'n rhaid i'r Aelod gyflwyno cadarnhad ysgrifenedig o'r diddordeb hwnnw i'r Clerc cyn diwedd y cyfarfod.

Mae'n rhaid i'r cadarnhad gynnwys y canlynol o leiaf:-

- Manylion am y diddordeb personol*/sy'n rhagfarnu**
- Manylion am yr eitem busnes y mae'r diddordeb yn ymwneud ag o;
- Llofnod yr Aelod.

Os yw'r diddordeb yn un sy'n rhagfarnu**, mae'n rhaid i'r cadarnhad ysgrifenedig ddatgan hefyd ei fod o / ei bod hi wedi gadael yr ystafell gyfarfod a heb gymryd rhan yn y drafodaeth.

Er hwylustod, argymhellir bod Clercod yn defnyddio dogfen safonol ar gyfer cofrestru'r diddordeb.

- Os nad oes cofrestriad, ni fydd datganiad llafar yn unig yn ddigonol a bydd yr Aelod wedi torri'r Cod Ymddygiad.
- Mae'n rhaid cadarnhau yn ysgrifenedig unrhyw newid o safbwynt diddordebau personol*/sy'n rhagfarnu** yn ysgrifenedig o fewn 28 diwrnod i'r newid ddigwydd.

(ii) Dyletswydd y Clerc:

- Cofnodi unrhyw ddiddordebau a gofrestrir gan Aelodau am y tro cyntaf mewn cyfarfod ffurfiol, yng Nghofrestr Diddordebau'r Cyngor.
- Nid oes ffurf benodedig ar gyfer y Gofrestr, ond mae defnyddio ffurflen safonol ar gyfer pob cofrestriad a'u casglu ynghyd mewn ffeil unigol, yn ôl dyddiad, neu yn ôl Aelod, yn ddigonol. Mae'r ffurflenni unigol hyn, gyda'i gilydd, yn ffurfio'r Gofrestr.
- Sicrhau bod y Gofrestr ar gael i'r cyhoedd ei harchwilio ar unrhyw amser rhesymol, ac yn electronig ar wefan y Cyngor.
- Ychwanegu unrhyw gofnodion newydd i'r Gofrestr cyn gynted ag sy'n rhesymol bosib ar ôl pob cyfarfod.
- Cofnodi datganiadau llafar a wneir mewn cyfarfodydd, yn y cofnodion, a sicrhau bod y cofnodion hynny'n cael eu cyhoeddi, unwaith y byddant wedi cael eu cadarnhau.

(iii) Yn gyffredinol:-

Nid oes gofyn i Aelodau Cyngor Tref/Cymuned gwblhau cofrestr sefydlog o ddiddordebau h.y. cofrestru manylion ymlaen llaw am gyflogaeth/busnes/daliadau tir/aelodaeth ar gyrrff allanol ayb. Dyletswydd Aelodau Tref/Cymuned yw datgan diddordeb "ar y pryd" os, a phan, fydd hynny'n codi mewn cyfarfod.

Mae'n rhaid i Aelodau hefyd gadw mewn cof bod angen iddynt ddatgan diddordeb personol* a diddordeb sy'n rhagfarnu** mewn cyfarfodydd anffurfiol, a thu allan i'r Cyngor, os ydynt yn gweithredu yn rhinwedd eu swydd fel Aelodau. Mae'n debygol mai datganiad llafar yn unig fydd hwn, gan ei bod yn annhebygol y bydd system yn bodoli ar gyfer cofnodi datganiadau o'r fath.

Efallai y byddai'n arfer dda i Aelodau gadw eu cofnod eu hunain o unrhyw ddatganiadau a wneir o dan y fath amgylchiadau.

Os oes gennych unrhyw gwestiynau mewn perthynas â'r Nodyn Briffio hwn, cysylltwch â:

Mared Wyn Yaxley ar mwycs@ynysmon.gov.uk/01248 752566,

Lynn Ball ar lbxcs@ynysmon.gov.uk <<mailto:lbxcs@ynysmon.gov.uk>>/01248 752586 neu

Robyn Wyn Jones ar rwjcs@ynysmon.gov.uk / 01248 752134

Troednodyn

- * Diddordebau Personol - Cyfeiriwch at y Cod Ymddygiad sy'n cynnwys rhestr gyflawn o ddiddordebau personol posib
- ** Diddordebau sy'n Rhagfarnu – Diddordebau personol yw'r rhain y byddai arsyllwr gwrthrychol yn ystyried eu bod mor sylweddol fel eu bod yn debygol o gyfaddawdu gallu Aelod i weithredu er budd y cyhoedd.

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

www.llyw.cymru

Canllawiau Statudol

Mynediad i Wybodaeth am Gyngorau Cymuned a Thref

Mai 2015

OGL

ISBN digidol 978 1 4734 3399 1
© Hawlfraint y Goron 2015
WG25090

CANLLAW LLYWODRAETH CYMRU

GWYBODAETH AM GYNGHORAU TREF A CHYMUNED

Statws a Chymhwyso

Mae'r canllaw hwn yn berthnasol i Gyngorau Cymuned a Thref yng Nghymru. Fe'i cyhoeddir, yn rhannol o dan adran 55(1) o'r Ddeddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013. Wrth gyflawni eu dyletswyddau o dan adran 55(1) y Ddeddf mae'n ddyletswydd statudol ar Gyngorau Cymuned a Thref i ystyried y canllaw hwn.

Mae'r canllaw hefyd yn berthnasol i'r ddarpariaeth yn y Ddeddf sy'n ymwneud â hysbysiadau cyhoeddus, cyfarfodydd a thrafodion y cyngorau a chofrestrau o fuddiannau aelodau.

Cefndir

1. Cafodd Deddf Llywodraeth Leol (Democratiaeth) (Cymru) 2013, y cyfeirir ati fel "y Ddeddf" yn y canllaw hwn, Gydsyniad Brenhinol ar 30 Gorffennaf 2013. Prif bwrpas y Ddeddf oedd diwygio cyfansoddiad a swyddogaethau'r hyn a elwir bellach yn Gomisiwn Ffiniau a Democratiaeth Leol Cymru. Fodd bynnag, cyflwynodd y Ddeddf amrywiaeth o ddarpariaethau eraill sy'n gysylltiedig â llywodraeth leol.

2. Mae adrannau 55 i 58 o'r Ddeddf yn ymwneud â mynediad at wybodaeth, ac yn fwyaf penodol, fynediad at wybodaeth am Gyngorau Cymuned. (At ddibenion y canllaw hwn, mae unrhyw gyfeiriad at Gyngor neu Gyngorau Cymuned yn cynnwys unrhyw Gyngor Cymuned, Tref neu Ddinas sy'n gwasanaethu cymuned neu gymuned wedi'i grwpio ac a gafodd ei sefydlu yn unol â Rhan II o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 ("Deddf 1972").

3. I grynhoi, mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i Gyngorau Cymuned gael gwefannau; i gyhoeddi hysbysiadau a phapurau'n electronig; ac i gyhoeddi eu cofrestr o fuddiannau'r aelodau yn electronig (y rhai a gedwir o dan adran 81 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000).

Gwefannau Cyngorau Cymuned – Adran 55

4. Mae Adran 55 o Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i Gyngorau Cymuned gyhoeddi gwybodaeth yn electronig am sut i gysylltu â hwy ac, os yw'n wahanol, sut i gysylltu â'r clerc. Mae'r wybodaeth a ddylai fod

ar gael yn electronig yn cynnwys rhif ffôn, cyfeiriad post a chyfeiriad e-bost.

5. Yn ogystal â hyn, mae'n rhaid i'r cyngor gyhoeddi'n electronig wybodaeth am bob un o'i aelodau, gan gynnwys rhestr o aelodau'r cyngor, enw pob aelod, manylion am sut i gysylltu â hwy, eu hymlyniad gwleidyddol (os o gwbl) ac unrhyw swydd a ddelir ganddynt neu bwyllgor y maent yn perthyn iddo o fewn y cyngor. Os yw'r gymuned dan sylw wedi'i rhannu'n wardiau cymunedol, rhaid dangos y ward y mae pob aelod yn ei chynrychioli.

6. Rhaid i'r Cyngor Cymuned hefyd gyhoeddi cofnodion electronig o'i gyfarfodydd ac, i'r graddau y bo'n rhesymol ymarferol, ddogfennau y cyfeirir atynt yn y cyfarfodydd hynny. Mae'n rhaid iddynt hefyd gyhoeddi eu cyfrifon archwiliedig blynyddol yn electronig. Yn y ddau achos hyn, mae'n ofynnol i gynghorau gyhoeddi deunydd a gynhyrchwyd ar ôl y dyddiad pan ddaeth adran 55 i rym yn unig.

Nid yw'n ofynnol i Gynghorau Cymuned gyhoeddi unrhyw wybodaeth y maent yn cael eu hatal rhag ei datgelu gan unrhyw ddeddfwriaeth arall.

7. Wrth gyflawni eu dyletswyddau o dan Adran 55, mae'n rhaid i Gynghorau Cymuned roi sylw i'r canllaw hwn.

Canllaw ynglyn Gwefannau Cynghorau Cymuned

8. Penderfyniad i bob Cyngor Cymuned unigol yw a fyddant yn gweithredu eu gwefan annibynnol eu hunain, neu a fyddant yn penderfynu cysylltu â Chynghorau Cymuned eraill yn eu hardal, neu â'r prif gyngor, neu ag unrhyw gorff arall sy'n hapus i gynnal eu safle. Fodd bynnag, mae'n ofynnol bod y gwefannau'n cael eu diweddarau'n rheolaidd a bod y cyhoedd yn gallu cael gafael ar yr wybodaeth a ddisgrifir uchod.

9. Mae Llywodraeth Cymru yn bwriadu gwella cysylltiadau'r cyhoedd â llywodraeth leol yn gyffredinol a Chynghorau Cymuned yn benodol. Rydym yn teimlo ei bod yn angenrheidiol bod modd cysylltu'n electronig â phob awdurdod lleol a'u bod wedi cyhoeddi gwybodaeth ar y we. Byddai trigolion lleol yn disgwyl cael y cyfleuster hwn yn yr oes hon.

10. Mae gan y rhan fwyaf o'r Cynghorau Cymuned yng Nghymru bresenoldeb ar-lein ac maent yn cyhoeddi gwybodaeth yn electronig eisoes. Mae Cynghorau Cymuned yn cael eu hannog i ofyn am gymorth

gan Un Llais Cymru, eu Prif Gyngor neu ffynonellau dibynadwy eraill os oes angen er mwyn datblygu eu presenoldeb ar y we.

11. O dan adran 55, mae'n rhaid i'r Cyngor gyhoeddi'n electronig ei rif ffôn, ei gyfeiriad post ac e-bost ar y wefan. Mae'n rhaid cael yr wybodaeth hefyd ar gyfer clerc y Cyngor os yw'n wahanol i fanylion cysylltu â'r Cyngor. Byddai hefyd o fantais cael cyfeiriad e-bost cyffredinol at ddefnydd aelodau ac o bosibl Cadeirydd y cyngor. Mewn rhai achosion, bydd gan y Cyngor Cymuned ei swyddfeydd ei hun, neu bydd yn rhannu swyddfeydd, a byddai'n briodol cael rhif ffôn, cyfeiriad post ac e-bost y rhain hefyd. Ond bydd disgwyl i'r cynghorau gael trefniadau yn eu lle i ddarllen ac ymateb i negeseuon yn rheolaidd.

12. Nid yw'n orfodol i aelodau unigol gael cyfeiriadau e-bost. Mewn Prif Gyngor byddai hyn yn ddisgwyliedig oherwydd gall y Cyngor ei hun fel arfer roi cyfeiriadau e-bost ar wefan y Cyngor. Fodd bynnag, mae'n rhaid rhestru enwau'r aelodau a rhaid bod manylion ar-lein am sut i gysylltu â hwy. Bydd rhai cynghorau'n dymuno rhoi ffotograffau o bob aelod ar eu gwefan ond mae hyn yn benderfyniad iddynt hwy.

13. Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol cyhoeddi ymlyniad gwleidyddol aelodau'r cynghorau. Mae rhai Cynghorau Cymuned yn dewis peidio â gwneud hynny ar hyn o bryd. Fodd bynnag, mae hawl gan y cyhoedd i wybod beth yw argyhoeddiad gwleidyddol y rhai sydd mewn swydd etholedig, neu a ydynt yn annibynnol o unrhyw grŵp. Mae'n annerbyniol i aelod gelu ei ymlyniad gwleidyddol.

14. Os yw'r Cyngor Cymuned wedi'i rannu'n wardiau cymunedol, rhaid cyhoeddi'r ward y mae'r aelod yn ei chynrychioli. Os yw'n dal swydd o ryw fath yn y cyngor neu os yw'n perthyn i un o bwyllgorau'r cyngor, rhaid i hynny gael ei gyhoeddi ar y wefan.

15. Dylai aelodau cyfetholedig gael eu cofnodi er budd tryloywder i'w gwahaniaethu oddi wrth aelodau etholedig.

16. Mae paragraffau 4 i 6 uchod yn disgrifio'r dogfennau sydd angen eu rhoi ar y wefan. Dylai Cynghorau ddatblygu gweithdrefnau ar gyfer cadw eu gwefan mewn trefn, gan gadw archif o ddogfennau'r gorffennol am gyfnod rhesymol, ond bod modd cael gafael arnynt yn hawdd o'r dudalen flaen.

17. Os oes gan y Cyngor Gynllun Iaith Gymraeg a'i arfer o dan y Cynllun Iaith Gymraeg yw i gynhyrchu deunydd yn ddwyieithog, yna mae hynny'n berthnasol yr un fath i ddeunydd sy'n cael ei gynhyrchu yn electronig.

18. Dylai darpariaethau y Ddeddf cael ei hystyried yn amlinellu'r gofynion sylfaenol. Bydd llawer o gynghorau yn awyddus i roi llawer mwy o wybodaeth na hyn ar eu tudalennau gwe ac yn cael eu hannog i wneud hynny. Bydd angen i gynghorau roi sylw i'r Côd Ymarfer a Argymhellir ar gyfer Cyhoeddusrwydd Awdurdodau Lleol wrth ystyried pa mor briodol yw hyn y maent yn dymuno eu cyhoeddi.

<http://wales.gov.uk/topics/improvingservices/publicationevents/publications/local-authority-publicity-wales/?lang=cy>

19. Byddem yn disgwyl Cynghorau Cymuned i ystyried anghenion cymunedol gan gynnwys iaith, cyfathrebu a hygyrchedd. Mae gwefan Diverse Cymru yn rhoi arweiniad pellach.

<http://www.diversecymru.org.uk>

20. Dylai pob Cynghorau Cymuned a Thref gofrestru gyda'r wefan ganlynol, os hoffech Band Eang uwch gyflym gael eu hystyried yn eich cymuned leol.

<http://btsf-wales-uat.lbi.co.uk/home?lang=alt>

21. O dan ddeddfwriaeth bresennol mae'n ofynnol i Gynghorau Cymuned osod unrhyw hysbysiadau cyhoeddus mewn un neu ragor o fannau amlwg yn eu hardal, ac mewn unrhyw fan arall sy'n ymddangos yn ddymunol ar gyfer rhoi cyhoeddusrwydd i'r rhybudd (adran 232 o Ddeddf 1972). Mae'r Ddeddf yn gosod gofyniad ychwanegol ar Gynghorau Cymuned i gyhoeddi unrhyw hysbysiad o'r fath yn electronig.

Gwybodaeth am gyfarfodydd a thrafodion

22. O dan ddeddfwriaeth mewn bodolaeth, mae'n ofynnol i Gynghorau Cymuned i bostio unrhyw hysbysiadau cyhoeddus mewn un neu fwy amlwg lle yn eu hardal, ac yn unrhyw le arall sy'n ymddangos yn ddymunol ar gyfer rhoi cyhoeddusrwydd i'r rhybudd (adran 232 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972). Mae'r Ddeddf yn gosod gofyniad ychwanegol ar Gynghorau Cymuned i gyhoeddi unrhyw hysbysiad o'r fath yn electronig.

23. Mae deddfwriaeth sy'n bodoli eisoes yn gwneud yn ofynnol i Gynghorau Cymuned i roi rhybudd o gyfarfodydd y Cyngor sydd ar ddod dri diwrnod clir cyn y cyfarfod cael ei gynnal drwy arddangos hysbysiad mewn lle amlwg yn y gymuned. Mae'r Ddeddf yn gosod gofyniad ychwanegol ar gyfer hysbysiadau o'r fath i gael ei gyhoeddi yn electronig. Rhaid gwneud hyn dri diwrnod clir cyn y cyfarfod. Mae gofyniad i gyhoeddi yn electronig, cyn belled ag sy'n rhesymol ymarferol, unrhyw ddogfennau sy'n ymwneud â'r busnes i'w drafod yn y cyfarfod

hefyd. Nid yw'r gofyniad hwn yn gymwys pan fo'r dogfennau yn ymwneud â busnes sydd, ym marn y Cyngor, yn debygol i'w drafod yn breifat neu lle byddai datgelu dogfennau o'r fath yn groes i unrhyw ddeddfwriaeth arall.

24.O dan Atodlen 12 i Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 mae'n bosibl i gyfarfod cymunedol cael ei alw ar unrhyw adeg gan grŵp o etholwyr llywodraeth leol cyfanswm o 10% o'r etholwyr llywodraeth leol ar gyfer y gymuned, neu 50 o'r etholwyr (os yw 10% yn fwy na 50 o etholwyr). Rhaid i'r rhai sy'n galw'r cyfarfod rhoi rhybudd i Gyngor Cymuned neu, os nad oes Cyngor Cymuned wedi'i sefydlu yn yr ardal, rhaid rhoi rhybudd i'r Prif Gyngor. O dan y darpariaethau newydd, gellir rhoi rhybudd i'r Cyngor Cymuned naill ai'n ysgrifenedig neu'n electronig. Lle mae'n cael ei roi ar ffurf electronig, rhaid i'r hysbysiad gydymffurfio â'r gofynion technegol a osodwyd gan y Prif Gyngor.

25. Mae'n rhaid i Gynghorau Cymuned a Prif Gynghorau ddarparu cyfleusterau ar gyfer hysbysiadau sydd i'w rhoi'n electronig a rhaid cyhoeddi hysbysiad cyhoeddus o'r cyfarfod cymunedol yn electronig yn ogystal â thrwy gyfryngau traddodiadol.

26.Yn olaf, mae'r Ddeddf yn cynnwys gofynion newydd sy'n ymwneud â chofrestru buddiannau aelodau. Adran 81 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 yn gofyn am Gyngor Cymuned (yn ogystal ag awdurdodau eraill) i gadw a chyhoeddi cofrestr o fuddiannau ariannol ac eraill aelodau fel a bennir yn y cod ymddygiad enghreifftiol (a ragnodir gan Orchymyn o dan adran 50 o'r Ddeddf 2000 *). Cyn cychwyn adran 58 o'r Ddeddf, mae'r gofrestr sydd ei angen i fod ar gael i'w harchwilio yn swyddfeydd y Cyngor ar bob adeg resymol. Mae Adran 58 o'r Ddeddf yn mynnu bod y gofrestr yn cael ei gyhoeddi ar ffurf electronig hefyd. Yn ogystal, mae'r Ddeddf yn trosglwyddo'r cyfrifoldeb am sefydlu a chynnal cofrestr o fuddiannau gan swyddog monitro'r prif awdurdod i'r 'swyddog priodol' o bob Cyngor Cymuned. Y 'swyddog priodol' yw'r aelod o staff y Cyngor a ddynodwyd gan y Cyngor i'r diben hwn.

* Ar hyn o bryd, 'Y Gorchymyn Awdurdodau Lleol (Côd Ymddygiad Enghreifftiol) (Cymru) 2008'

DATGANIADAU O DDIDORDEB GAN AELODAU MEWN CYFARFODYDD

Enw'r Aelod:
Enw'r Cyfarfod:
Dyddiad y Cyfarfod:
Eitem ar y Rhaglen (rhif a theitl):

Rhaid i Aelodau lenwi blychau 1, 2, 3 a 4 isod.

1. Natur y diddordeb personol yw:

2. Busnes y Cyngor y mae'r diddordeb personol yn ymwneud ag ef yw:
--

3. Rhaid i'r Aelodau roi tic mewn un blwch
☐ Nid yw'r diddordeb personol yn un sy'n rhagfarnu* ac fe gymerais ran yn yr eitem NEU
☐ Mae'r diddordeb personol yn un sy'n rhagfarnu* a gadewais y cyfarfod pan oedd yr eitem yn cael ei thrafod NEU
☐ Mae'r diddordeb personol yn un sy'n rhagfarnu* ond rwyf wedi cael caniatâd arbennig.
<small>*Diddordeb sy'n rhagfarnu yw diddordeb personol sydd mor sylweddol fel y byddai aelod gwybodus o'r cyhoedd yn credu'n rhesymol na fyddai'r Aelod yn gallu gweithredu ar y mater er budd y cyhoedd.</small>

4. Yn fy marn i, mae fy niddordeb personol yn un sy'n rhagfarnu NEU sydd ddim yn rhagfarnu oherwydd:
--

Llofnod.....

Dyddiad Llofnodi.....

DYLID RHOI'R FFURFLEN HON AR ÔL EI CHWBLHAU I'R CLERC YN YSTOD, NEU'N UNION AR ÔL, Y CYFARFOD.